

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO
LASTNIŠTVO BANK V ITALIJI**

Ljubljana, junij 2002

IGOR GABRIJELČIČ

KAZALO

1. UVOD	1
2. RAZVOJ ITALIJANSKEGA BANČNEGA SISTEMA IN NJEGOVE UREDITVE.....	2
2.1. OD STAREGA RIMA DO ZDRUŽITVE ITALIJE	2
2.2. OD KRIZE TRIDESETIH LET DO BANČNEGA ZAKONA IZ LETA 1936	3
2.3. BANČNI ZAKON IZ LETA 1936	4
2.4. RAZVOJ BANČNE ZAKONODAJE DO ENOTNEGA BESEDILA	6
2.5. ENOTNO BESEDILO IZ LETA 1994	7
2.6. NADZORNE IN REGULACIJSKE INSTITUCIJE	8
3. PROCES PRIVATIZACIJE, KONCENTRACIJE IN FORMIRANJE BANČNIH POLOV	8
3.1. RAZKORAK MED TEORIJO IN PRAKSO ITALIJANSKEGA BANČNEGA SISTEMA.....	8
3.2. PRIVATIZACIJA ITALIJANSKIH BANK	10
3.2.1. NASTANEK BANČNIH FUNDACIJ	11
3.2.2. JAVNE BANKE.....	13
3.2.2.1. <i>Banke zakladnega ministrstva</i>	14
3.2.2.2. <i>Banca di Roma</i>	15
3.2.2.3. <i>Torinska banka San Paolo (Istituto bancario San Paolo di Torino) in banka Sanpaolo IMI</i>	17
3.2.3. LJUDSKE IN ZADRUŽNE BANKE	21
3.2.4. PRIVATNE BANKE.....	22
3.2.4.1. <i>Banca Intesa, Banca Commerciale Italiana in Banca IntesaBCI</i>	22
3.2.4.2. <i>Unicredito</i>	25
4. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI LASTNIŠTVA BANK V ITALIJI.....	26
4.1. BANKE IN BANČNE FUNDACIJE TER PROBLEMI, POVEZANI Z NJIMI	26
4.2. BANKE IN ZAVAROVALNICE: FORMIRANJE FINANČNIH POLOV	35
4.3. BANKE IN NEFINANČNA PODJETJA	37
4.4. BANKE IN DRŽAVA	38
4.5. BANKE IN GOSPODINJSTVA	39
4.6. SMER RAZVOJA LASTNIŠKE STRUKTURE ITALIJANSKIH BANK	40
5. SKLEP	41
LITERATURA	43
VIRI	44
PRILOGE	
SLOVARČEK TUJIH IZRAZOV	

1. UVOD

Banke predstavljajo v vsakem modernem gospodarstvu osnovo in nujni pogoj za normalno delovanje gospodarstva, saj o njem vedo skoraj vse. Banke namreč zaradi globoke povezanosti s podjetji, svojimi komitenti, poznajo vse njihove načrte in konkurenčne prednosti, neopažene pa niso niti njihove šibke točke. Poleg tega je bančni trg še vedno najpomembnejši vir sredstev za podjetja, zato je posledično odnos, ki se vzpostavi med banko in podjetjem, dolgoročen.

Tudi Italija v tem pogledu ni izjema. Italijanske banke so uspele okrepiti svojo pozicijo na kreditnem in finančnem trgu. Zato imajo banke v italijanskih podjetjih največji vpliv, celo večjega, kot ga imajo lastniki podjetij sami. Ker se bo pomen bank v prihodnosti verjetno še povečeval, ni nepomembno dejstvo, kdo je lastnik bank. Prav lastništvo italijanskih bank je tudi predmet mojega diplomskega dela.

Namen diplomskega dela je na podlagi vzorca štirih največjih in najpomembnejših bank ugotoviti, kdo so lastniki italijanskih bank, ki so izšle iz zapletenih procesov privatizacije, kdo sestavlja stabilna jedra delničarjev, ki so med seboj povezani z različnimi družabniškimi dogovori, in kako so privatizirane banke zaradi tega pri odločanju omejene.

Italija se je iz pretežno kmetijske države spremenila v sodobno industrijsko družbo. Prvemu čudežu po drugi svetovni vojni je sledil drugi, ki se je začel v osemdesetih letih in je državo popeljal v postindustrijsko družbo, v kateri prevladujejo storitvene dejavnosti. Takšnemu razvoju gospodarstva je sledil tudi razvoj italijanskega bančnega sistema in njegove ureditve, kar je tema drugega poglavja. Kriza v tridesetih letih je za seboj potegnila sprejem bančnega zakona iz leta 1936, ki je povzročil, da se italijanski bančni sistem bistveno ni spreminjal do začetka devetdesetih let, ko je v veljavo stopilo Enotno besedilo. Takrat so svoje mesto dobile tudi nadzorne in regulacijske institucije.

Neposredno poseganje države v gospodarstvo in v banke, se je začelo precej zmanjševati s privatizacijo, ki so se je lotevale različne vlade v začetku devetdesetih. Natančnejši opis procesa privatizacije bank v tretjem poglavju je pogoj za razumevanje lastniške strukture italijanskih bank in je pokazal, da je svetovni trend združevanja bančnih velikank segel tudi v Italijo. Ta je temeljila na Amatovem zakonu, ki je v italijanski bančni sistem vpeljala institut bančnih fundacij.

V četrtem poglavju opisujem, kdo so lastniki bank v Italiji. Nekoliko natančneje opisujem bančne fundacije, saj so prav te največ pripomogle k temu, da se je v Italiji izoblikovala nekoliko samosvoja lastniška struktura bank. Ta del mi je povzročal največ težav pri zbiranju literature in podatkov, saj so bančne fundacije kot medij za uveljavljanje moči lokalnih oblasti v literaturi zelo slabo zastopane in opisane. V nadaljevanju poglavja analiziram vsakega od pomembnejših kategorij (institucionalni investitorji, nefinančna podjetja, država in gospodinjstva), ki bi se oziroma se pojavljajo kot lastniki italijanskih bank in ugotavljam, ali so primerni lastniki, kateri problemi se zaradi njih pojavljajo, katere so temeljne značilnosti lastništva italijanskih bank in

katere so podobnosti in razlike najpomembnejših delničarjev italijanskih bank v primerjavi z delničarji drugih evropskih bank. Poglavje zaključujem z opisom smeri razvoja lastništva italijanskih bank, ki je zelo aktualno prav zaradi vprašanja, kdo bo zapolnil praznino, ki bo nastala ob umiku bančnih fundacij kot najpomembnejših lastnic italijanskih bank.

Zadnje, peto poglavje vsebuje kratek povzetek v obliki sklepa.

2. RAZVOJ ITALIJANSKEGA BANČNEGA SISTEMA IN NJEGOVE UREDITVE

2.1. OD STAREGA RIMA DO ZDRUŽITVE ITALIJE

Začetek razvoja italijanskega bančnega sistema sega v antične čase, torej v čas rimskega imperija. Že takrat so »argentarii«, kot so se v starem Rimu imenovali bančniki, dajali posojila in trgovali z denarjem, vendar so bila posojila namenjena za neproduktivne namene. Denar je bil kovan in običajno v obliki srebrnikov, precejšnji del tega denarja pa je bil tezavriran. Plačevanje je potekalo pretežno z denarjem, le ob posebnih (in izredno redkih) pogojih tudi s prenosom v okviru posebej določene banke ali pa zakladnice rimske korporacije za pobiranje davkov. Posojevalce denarja je tesno omejevala dejanska količina denarja, saj ni bilo nobenega mehanizma, s katerim bi lahko ustvarili kredit (Finley, 1987, str. 137).

Skozi stoletja, predvsem z razvojem trgovine, je aktivnost posojanja prišla še bolj do izraza, dokler se ni v srednjem veku pojavila potreba po ustanovitvi bančnih zavodov. Prve oblike zavodov so se v Italiji pojavile že v 15. stoletju. To so bile »Monti di Pietà«, ki so imele obliko zastavljalnice.¹ Namen ustanovitve teh zastavljalnic je bilo odpravljanje oziroma omejevanje oderuštva, ki je v tistem času postajalo vse bolj razširjena praksa.

Leta 1861 je prišlo do združitve Italije. Takrat je bila Italija pretežno kmetijska država, ki je v procesu industrializacije zaostajala za najbolj industrializiranimi državami sveta: Veliko Britanijo, Francijo in ZDA. Prvih trideset let po združitvi Italije je bila primarna naloga izgradnja mest in povezav med njimi. Pomembno vlogo v razvoju italijanskega gospodarstva so prevzele država in hranilnice, ki so v večjem obsegu nastajale v prvih desetletjih 19. stoletja², v gospodarstvo pa je pritekal tudi francoski kapital. Vloga bank je bila stimulirati previdnost posameznih gospodarskih subjektov s tem, da so jih naučili različnih tehnik nalaganja prihrankov, hkrati pa so dajali finančno pomoč tistim, ki so jo najbolj potrebovali. To je bilo še toliko bolj pomembno, ker so bili prihranki v bankah pretežno kratkoročne narave, posojila, ki so bila v večini namenjena gradbeništvu, pa tudi dolgoročne, kar kaže na neusklajenost dospetij terjatev med aktivni in obveznosti med pasivi.

Omejevanje na eno samo panogo in dolgoročno angažiranje sredstev zaradi zastoja v gradbeništvu ter carinska vojna s Francijo, ki je povzročila razdrtje finančnih pogodb, so bili

¹ Iz ene takšnih zastavljalnic je leta 1472 nastala najstarejša banka Monte dei Paschi.

² Prve hranilnice so nastale v letu 1822.

dejavniki, ki so leta 1921 povzročili propad ene od šestih emisijskih bank - Italijanske diskontne banke (*it. Banca Italiana di Sconto*).³ Njene obveznosti je prevzela Banka Italije (*it. Banca d'Italia*), ki je nastala leta 1893 z združitvijo treh največjih bank: Državne banke Kraljevine Italije, Toskanske državne banke in Toskanske kreditne banke. Hud udarec varčevalcem je monetarne oblasti prisilil, da so leta 1926 izdale nov zakon o bančnem poslovanju, ki je predvideval, da ima le narodna banka (Banka Italije) izključno pravico izdajati bankovce, medtem ko sta Neapeljska in Sicilska banka to pravico izgubili.

2.2. OD KRIZE TRIDESETIH LET DO BANČNEGA ZAKONA IZ LETA 1936

Leta 1929 je prišlo do svetovne gospodarske krize, ki je imela velike finančne in realne posledice tudi v Italiji. Industrijska produkcija je vidno upadala in brezposelnost naraščala. Ker je imela kriza deflacijske učinke (prevelika količina proizvodov na trgu in premalo denarja v obtoku), je italijansko gospodarstvo začelo počasi usihati. Osnovni problem je predstavljal način financiranja, ki so ga poimenovali »kapitalizem brez kapitala«. Prišlo je do »nezdrave mešanice« (*it. malsana commistione*), to je navzkrižnih udeležb v kapitalu bank in podjetij; podjetja so v težnji po iskanju čim cenejšega vira sredstev kupovale deleže bank in tako postajale njihove lastnice, na drugi strani pa so banke zbrana sredstva uporabljale za različne operacije, s katerimi so lahko vzpostavljale nadzor nad podjetji. Tako je prišlo do zelo občutljive situacije, kjer je praktično celotno gospodarstvo slonelo na depozitih državljanov.⁴ Sledila je kriza bančnega sistema. Namesto da bi se umaknile iz slabo poslujočih podjetij, so banke vse bolj nalagale svoj kapital v podjetja v upanju, da jih bodo na ta način rešila in posredno tudi same sebe, vendar pa so s tem le sprožile začaran krog. Kljub dodatnim emisijam centralne banke se situacija ni izboljšala, saj je to bil dejansko strukturni problem. Da bi rešila propadajoče banke in podjetja, je v gospodarstvo morala poseči država. Načrt reševanja je izvedla med leti 1931 in 1934 s sodelovanjem treh subjektov: vlade, centralne banke in »prizadetih« bank. Na kratko bom povzel samo bistvene zaključke načrta za sanacijo bančnega sistema (Necco, 1995, str. 7-23).

Tisti deleži industrijskih podjetij v krizi, ki so bili v lasti bank, se se prenesli na poseben institut za prodajo deležev bank v podjetjih (*it. Istituto di liquidazioni*). Institut, ki je bil s pravnega vidika oseba javnega prava, čeprav je deloval popolnoma samostojno, je v celoti financirala centralna banka. Preko njega so banke dobile dovolj svežega kapitala, da so lahko izšle iz rdečih števil, čeprav so stroški celotne operacije padli na ramena družbe. Na takšen način »rešene« banke so se lahko ukvarjale samo s kreditiranjem na kratek rok, v svojih bilancah pa niso smele izkazovati lastniških deležev v industrijskih podjetjih. To je pomenilo konec oblike t.i. mešane banke (*it. banca mista*) in hkrati podlago za nov odnos med banko in podjetjem.

³ Glavne emisijske banke, ki so bile hkrati tudi komercialne banke, so bile še Državna banka Kraljevine Italije (*it. Banca Nazionale del Regno d'Italia*), Toskanska državna banka (*it. Banca Nazionale Toscana*), Toskanska kreditna banka (*it. Banca Toscana di Credito*), Rimska banka (*it. Banca Romana*), Sicilska banka (*it. Banca di Sicilia*) in Neapeljska banka (*it. Banco di Napoli*).

⁴ Na podlagi takratnih 4,5 milijard italijanskih lir (ITL) depozitov so banke naložile v podjetja kar za 12 milijard ITL.

Prepoved, ki je bankam odvzela funkcijo financiranja podjetij na srednji in dolgi rok, je bilo treba na nek način nadomestiti. Zato so italijanske oblasti 13. novembra 1931 ustanovile Istituto Mobiliare Italiano – IMI. Ta naj bi se financiral preko izdajanja lastnih obveznic direktno na trgu, na podlagi tega pa naj bi prevzel vlogo kreditiranja predvsem manjših in srednje velikih podjetij. Pri tem je bilo njegovo delovanje močno omejeno; industrijska podjetja je lahko financiral samo v roku do 10 let.

Lastniški deleži, ki so se prenesli na institut za prodajo deležev bank v industrijskih podjetjih, so za centralno banko postali preveliko breme. V ta namen so ustanovili nov institut, to je Zavod za obnovo industrije (*it.* Istituto di Ricostruzione Industriale – IRI). IRI so organizirali kot holding in ga razdelili na dve sekciji: sekcijo za financiranje, ki se je ukvarjala s kreditiranjem podjetij z rokom zapadlosti do 20 let, druga sekcija, pa je nadomestila institut za prodajo deležev bank v industrijskih podjetjih in prevzela njegove funkcije: skrb za lastniške deleže, kredite in dolgove podjetij v krizi. Tudi IRI se je, tako kot IMI, financiral z izdajanjem obveznic direktno na trgu. Ker pa je bilo finančno breme ogromno, je pomoč dobival tudi od centralne banke in zakladnice. S tem se je institut za emisijo denarja (*it.* Istituto di emissione) rešil zahtevne in neljube naloge reševanja industrije v krizi s prekomernim izdajanjem denarja, kar je pustilo očitne posledice na ekonomski in monetarni politiki Italije.

Da bi enkrat za vselej rešili problem navzkrižnih lastniških deležev med bankami in industrijskimi podjetji, so marca leta 1934 te deleže, skupaj z vsemi dolgovi na srednji in dolgi rok, prenesli na drugi del holdinga IRI, s čimer je IRI dobil kontrolo nad vsemi prenesenimi lastniškimi deleži. Banke so s tem, ne da bi kakorkoli spremenile svojo pravno naravo, postale javne. IRI je v trenutku postal največji državni holding z več kot 40% italijanskega delniškega kapitala. Pod okrilje je dobil tudi tri največje in najpomembnejše banke: Banca Commerciale, Banca di Roma in Credito Italiano. Te banke so dobile status »bank nacionalnega interesa« (*it.* banche di interesse nazionale), ki so ga zadržale vse do njihove privatizacije v devetdesetih letih. Banke so se na ta način dokončno spremenile iz mešanih v izključno navadne, v kreditnem sektorju pa sta nastala dva popolnoma ločena specializirana instituta z nalogami, ki so jih prej opravljale mešane banke: kreditiranje na dolgi rok.

2.3. BANČNI ZAKON IZ LETA 1936

Negativne izkušnje in dejstvo, da je bančni zakon iz leta 1926 še vedno ohranil za gospodarstvo nevarne pomanjkljivosti, so italijanske monetarne oblasti prisilili k oblikovanju nove bančne zakonodaje, ki je nastala leta 1936. Ta je ohranila nespremenjen italijanski bančni sistem vse do leta 1985. Zakon je zasnovala delovna skupina znotraj holdinga IRI, na čelu katere sta bila Alberto Beneduce, tudi oče holdinga IRI, in Donato Menichella. Glavni cilj zakona je bil doseči stabilnost bank in bančnega sistema. To so dosegli z operacijsko avtonomijo bank, katere namen je bil po eni strani preprečiti prekomerno koncentracijo tveganj, po drugi strani pa zagotoviti alokacijsko učinkovitost. Največje banke so tudi formalno postale javne institucije, saj so bančno dejavnost definirali kot zbiranje prihrankov javnosti in dodeljevanje posojil. Banke so si v tem času pridobile monopolni položaj, saj je, glede na slabo učinkovitost in razvitost trga vrednostnih

papirjev in drugih finančnih posrednikov, nanje odpadel glavni delež financiranja gospodarstva. Postavili so pet glavnih mejnikov zakona (Mottura, 1994, str. 187-208):

- prvi mejnik je predstavljala institucionalna specializacija. Ta je nekoliko rigidno določila teritorialne pristojnosti bank, ki jih je razvrstila v nacionalne, znotrajregionalne, regionalne, znotrajprovincialne in provincialne. Skladno s tem je zakon razvrstil tudi segmente trga;
- drugi mejnik je bila časovna specializacija. Ta je banke na podlagi storitev, ki so jih zagotavljale, razdelila v dve skupini: na poslovne banke, ki so zbirale kratkoročne prihranke in na podlagi teh odobravale kratkoročna posojila (tiste, katerih rok dospelja ne presega 18 mesecev), in na specialne kreditne institute, ki so se ukvarjali z zbiranjem srednjeročnih in dolgoročnih prihrankov, ki so bili osnova srednjeročnim in dolgoročnim posojilom (katerih rok dospelja presega 18 mesecev). To pa je pomenilo razbitje bančne ponudbe med različne kategorije bank. Institutu IMI je prepustil izvajanje kreditiranja industrijskih podjetij z rokom dospelosti do 20 let;
- tretji mejnik je bila operativna specializacija, ki se je nanašala predvsem na specialne kreditne institute, od katerih je zahtevala teritorialno in tehnično specializacijo;
- četrti mejnik je bila ločitev banke od industrijskih podjetij in obratno; ta naj bi preprečevala »ofenzivo« industrijskih podjetij nad pridobivanjem lastniških deležev bank, kar bi preprečevalo dajanje posojil po preferenčnih pogojih;
- peti mejnik je predstavljal princip strukturnega nadzora, ki ga je izvajala centralna banka kot »režiser« nacionalnega bančnega sistema. Vsekakor je ta zakon nadzornim in regulacijskim oblastem omogočil široko diskrecijsko pravico za izvajanje nadzora nad poslovanjem bank, ki so banke videle le kot izvajalke javnih funkcij in ne kot profitne gospodarske celice. Nadzorne oblasti so postale, poleg Banke Italije, ki je igrala centralno vlogo, še finančni minister in Medministrski odbor za kredit in varčevanje (*it. Comitato Interministeriale per il Credito e il Risparmio – CICR*).

Bančni zakon iz leta 1936 je strukturo bančnega sektorja tudi bolj sistematično uredil. Tako je italijanski bančni sistem razdelil na tri osnovne sektorje:

- oblastne finančne institucije, ki oblikujejo denarno politiko in nadzorujejo delovanje denarnega sistema;
- sektor kreditnih institucij, ki se ukvarjajo s čistimi bančnimi posli mobilizacije kratkoročnih denarnih sredstev, z odobravanjem kratkoročnih kreditov in drugimi posredniškimi posli;
- sektor posebnih kreditnih institucij, ki iz zbranih srednjeročnih in dolgoročnih sredstev na isti rok financirajo industrijo, javna dela, kmetijstvo in gradbeništvo.

Bančni sistem, kot ga je predvidel bančni zakon iz leta 1936, in nekoliko natančnejši opis posameznih kreditnih institucij prikazujem v *prilogi 1*, medtem ko v *prilogi 2* prikazujem sistem, kakršen velja danes. Ker pa je tema moje diplomske naloge lastništvo bank kot kreditnih institucij, bom natančneje opisal samo sektor kreditnih institucij italijanskega bančnega sistema.

2.4. RAZVOJ BANČNE ZAKONODAJE DO ENOTNEGA BESEDILA

Leta 1967 so monetarne oblasti dale pobudo, da se zakon iz leta 1936 dopolni še z dvema odlokkoma: prvi naj bi določal, da je pri poslovanju bank treba upoštevati njihovo finančno zmogljivost, drugi pa naj bi pristojnost bank teritorialno omejil. Glede na finančno zmogljivost so banke v Italiji razvrščene v pet skupin: zelo velike (*it. grandi*), velike (*it. maggiori*), srednje velike (*it. medie*), majhne (*it. minori*) in zelo majhne (*it. piccole*).

Do bistvenih sprememb bančnega sistema je prišlo v sedemdesetih letih. Desetletje 1974-1984 je zaznamovala naftna kriza in mednarodna gospodarska kriza z dvomestno inflacijo, kar je povzročilo, da se je italijansko gospodarstvo začelo odpirati, potrebovalo pa je tudi drugačne vire financiranja. Pojavile so se nove finančne institucije, ki so bile brez posebnega nadzora in so postale neposredna konkurenca bankam. Nadzorne oblasti so tako v začetku sedemdesetih let dale bankam dovoljenje za nakup deležev v tujih bankah in finančnih institucijah, da bi pospešile integracijo italijanskega finančnega sistema z mednarodnim. Banke so spodbujale k ustanavljanju kontroliranih družb za opravljanje dejavnosti, ki bankam samim niso bile dovoljene in so dobile ime »parabančne dejavnosti«.⁵ Nekoliko kasneje se jim je pridružila še dejavnost investicijskega bančništva v obliki t.i. družb za finančno posredovanje, ki so se ukvarjale z zbiranjem lastniškega in dolžniškega kapitala za podjetja ter začasnim odkupom obveznic in delnic z namenom plasiranja na trg kapitala (Monti et al., 1983, str. 101-118).

Do dejanskega odpiranja italijanskega finančnega sistema pa je prišlo šele v osemdesetih in v začetku devetdesetih let, ko je bila za to pripravljena zakonska osnova. Prva direktiva Evropske skupnosti (v nadaljevanju ES) za usklajevanje bančnih zakonodaj je bila v italijanski pravni sistem uvedena dne 27.6.1985. Ta je skušala revidirati moč nadzornih oblasti (predvsem centralne banke) za izvajanje nadzora nad bančnim sistemom in vpeljati določena pravila, ki se jih morajo držati vodilni bančni uslužbenci in največji delničarji bank. Banka Italije je kljub temu uspela ohraniti večino regulacijske moči nadzora. Leta 1986 je Italija sprejela direktivo ES o konsolidiranem nadzoru nad kreditnimi institucijami. Leta 1987 in 1988 so italijanska sodišča spoznala, da mora biti bančni sistem politično neodvisen, da bi menedžerjem bank omogočal sprejemanje takšnih odločitev o tveganju in dobičku, ki bi omogočale povečanje konkurenčnosti bančnega sistema.

Zakon št. 218 z dne 30.7.1990, imenovan tudi zakon »Amato«, in pripadajoči odlok z dne 20.11.1990, št. 356, sta predstavljala prvo resno reformo bančnega zakona iz leta 1936. Postavila sta osnove za transformacijo bank iz javnih institucij v zasebne, in sicer naj bi se vse banke organizirale kot delniške družbe, pri čemer bi se nebančne finančne storitve organizirale v za to posebej namenjenih subjektih – fundacijah (*it. fondazione*).⁶ Z davčnimi olajšavami pri spojitvah in pripojitvah med transformiranimi in/ali obstoječimi kreditnimi institucijami sta spodbudila

⁵ Mednje spadajo upravljanje investicijskih skladov, trgovanje z vrednostnimi papirji na borzi, zavarovalniška dejavnost, leasing, factoring...

⁶ Fundacija sicer ni direkten prevod italijanske besede »fondazione«, ki pomeni ustanovo. Vendar bom v nadaljevanju diplomske naloge uporabljal kar prevod »fundacija«, ki je tudi v literaturi in medijih najpogosteje uporabljan izraz.

proces koncentracije z namenom, da bi se na italijanskem trgu zmanjšala razdrobljenost ponudbe in dosegla večja tržna moč italijanskih bank v primerjavi s tujimi bankami. Nasprotno pa protimonopolni zakon št. 287 z dne 10.10.1990, katerega avtor je prav tako Amato, nadzornim oblastem daje instrumente za ohranjanje tolikšne razdrobljenosti ponudbe finančnih sredstev in za ukrepanje proti takšnim povezavam, ki bi omogočale izkoriščanje dominantnega položaja na trgu pri dodeljevanju posojil (Desario, 1994, str. 55-65).

Druga direktiva ES za usklajevanje bančnih zakonodaj je bila sprejeta 14.12.1992. V bančni sistem je uvedla princip vzajemnega priznavanja, kar bankam ES omogoča delovanje v italijanskem bančnem sistemu na podlagi dovoljenja, ki jim ga izda pristojna domača institucija (običajno so to centralne banke). Ta zakon je tudi omogočil, da so banke začele poslovati kot univerzalne banke. To je pomenilo, da so se banke lahko direktno angažirale v drugih finančnih aktivnostih, kot so investicijsko bančništvo, factoring, leasing, ki so jih prej lahko opravljali samo preko podružnic. Razlikovanje med bankami in specialnimi kreditnimi institucijami je bila odpravljena, saj so banke lahko izdajale obveznice ter sprejemale depozite ne glede na rok dospelja.

2.5. ENOTNO BESEDILO IZ LETA 1994

Z zakonskim odlokom dne 1.9.1993 sprejeto enotno besedilo zakonov z bančnega in kreditnega področja (v veljavo je stopil 1. junija 1994), imenovano tudi Enotni bančni akt ali Enotno besedilo (*it.* Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia – Testo Unico, 14.1.2002), je pomenilo konsolidacijo in racionalizacijo dosedanjih pravnih instrumentov in posega skoraj na vsa bančna področja. Enotno besedilo je reafirmiralo osnovne principe despecializacije bančne aktivnosti in neodvisnega delovanja bank. Konkurenca je ostala eno vodilnih načel, ki ga je podprl prost vstop na trg in širitev mreže podružnic. Bančna dejavnost v ožjem smislu je sicer rezervirana za banke, ki pa lahko opravljajo tudi vrsto drugih dejavnosti, kjer se srečujejo s konkurenco drugih finančnih institucij. Ta širitev dejavnosti izvira iz institucionalne, časovne in operativne despecializacije. Univerzalno banko ponuja kot možen organizacijski model. Predvidena pravna oblika za banke, definirane kot podjetja, je delniška družba, kar naj bi jih oddaljilo od prejšnjega modela javne institucije in onemogočilo izkoriščanje lastništva za doseg parcialnih ciljev (Desario, 1994, str. 55-65).

Evropske države so začele še bolj pritiskati na Italijo in njen še vedno zaprti bančni sistem z novo direktivo, imenovano tudi »Eurosime«, ki je del italijanskega pravnega sistema postal kot zakonski odlok z dne 23.7.1996. Ta je v bančni sistem vnesla nove zahteve, ki so omogočale investicijsko poslovanje tudi tistim nerezidenčnim investicijskim podjetjem, ki so svoje storitve želela opravljati v Italiji. Direktiva »Eurosime« je, dopolnjena s še nekaterimi pravnimi akti s področja bančništva, leta 1998 dobila končno obliko v t.i. Enotnem finančnem besedilu (*it.* Testo unico finanziario).

2.6. NADZORNE IN REGULACIJSKE INSTITUCIJE

V italijanskem bančnem sistemu so svoje mesto dobile tudi nadzorne in regulacijske institucije (Holbik, 1973, str. 214-245), ki so prikazane tudi v *prilogi 2*.

- Osrednjo vlogo (še vedno) igra Banka Italije. Kot najstarejša in najvplivnejša institucija v italijanskem bančnem sistemu poleg emisije denarja skrbi za likvidnost denarnega sistema in likvidnost države pri plačilih s tujino, izdaja dovoljenja za poslovanje domačih in tujih bank in nadzoruje njihovo poslovanje ter oblikuje uredbe, ki se nanašajo na banke in borznoposredniške hiše (*it. Società di Intermediazione Mobiliare*), predvsem v tistem delu, ki govori o minimalnem zahtevanem kapitalu in pogojih varnega poslovanja.
- Pri tem mora upoštevati temeljno politiko regulacije bančnega sektorja, ki jo določa Medministrski odbor za kredit in varčevanje - CICR.
- Zakladno ministrstvo (*it. Ministero del Tesoro*) zadnje čase izgublja na pomenu, saj vedno več funkcij nadzora in regulacije prenaša na centralno banko. Tako postavlja »le« standarde, ki se jih morajo držati veliki delničarji in menedžment bank ter finančni posredniki, izvaja nadzor nad izpolnjevanjem le-teh ter v primeru kršenja izvaja administrativne sankcije.
- Italijanski devizni urad ima posebne pristojnosti pri vodenju tečajne politike, izvaja nadzor nad posebnimi kreditnimi institucijami, vedno bolj pomemben pa postaja pri vodenju politike preprečevanja pranja denarja.

3. PROCES PRIVATIZACIJE, KONCENTRACIJE IN FORMIRANJE BANČNIH POLOV

3.1. RAZKORAK MED TEORIJO IN PRAKSO ITALIJANSKEGA BANČNEGA SISTEMA

Če so italijanske oblasti teoretično dobro zastavile bančni sistem, pa se v praksi ni izšlo vse po pričakovanjih. Italija si je v zadnjih dvajsetih letih pridobila negativen sloves neučinkovitega bančnega sistema. Te neučinkovitosti so začele bremeniti tudi druge sektorje gospodarstva preko visokih obrestnih mer, ki so posledično neučinkovitim bankam dovoljevale delovati s precej višjimi maržami obrestnih mer, kot so to smele banke v drugih članicah Evropske unije (v nadaljevanju EU). Prociklično gibanje ravni obrestnih mer je bilo še posebej občutljivo prav v Italiji. Razloge gre iskati v močni rigidnosti obrestnih mer za bančna posojila navzdol in v tajnih medbančnih dogovorih, ki so se odražale v višjih stroških posojenih sredstev.

Poleg tega je veljal neučinkovit nadzor nad tokovi kapitala, ki je deloval le v tolikšni meri, da se je država lahko uspešno zadolževala in s tem reševala problem visokega javnega dolga. Takšno zadolževanje države je služilo tudi reševanju izvoza, saj je zunanja konkurenčnost italijanskih podjetij po naftni krizi v sedemdesetih letih močno upadla. To pa je imelo močne negativne

posledice na operativne kapacitete predvsem velikih in srednje velikih bank. Te banke niso bile več sposobne konkurirati drugim bankam in so zato zapadle v samozadostnost.⁷

Ta samozadostnost italijanskih bank je sovpadala z okrepljeno pozicijo bank na kreditnem in finančnem trgu, ki je bila posledica ali močnega protekcionizma nad bankami ali pa nezmožnosti privatnih trgov kapitala, da bi konkurirali bankam. Tako se je izoblikoval sistem, ki je bil po svoji naravi bankocentričen, močno administriran in rigiden. Ta je sicer odločilno prispeval k industrijski obnovi in splošnemu gospodarskemu napredku, vendar se je v svojem bistvu izkazal za nestabilnega. Banke ves ta čas niso uspele slediti ekonomski logiki trga, kar je imelo za posledico izgubo podjetniškega duha in učinkovitosti (Mottura, 1994, str. 192).

Italijanska industrija je tudi v osemdesetih letih še vedno uspela tolerirati takšno situacijo, saj so bili splošni pogoji gospodarjenja toliko ugodni, da so podjetja uspela zbrati dovolj finančnih sredstev za uspešno samofinanciranje. Dejansko pa so se podjetja financirala tudi s pomočjo bank. Banke so za najem posojila zahtevale zavarovanje. Država je podjetjem omogočila, da so kot sredstvo za zavarovanje uporabila visoko donosne državne vrednostne papirje, ki so jih imela med svojim premoženjem.⁸ Ti državni vrednostni papirji so imeli kar trojno funkcijo: (1) podjetjem so omogočili, da so lahko najemala sicer draga posojila, saj so jih zavarovala z državnimi vrednostnimi papirji; (2) bankam so omogočili plasiranje posojil po visokih obrestnih merah in jim s tem omogočili tudi ustvarjanje profita, saj so bili edini vrednostni papirji, ki so prinašali pozitivno realno donosnost; (3) država pa je s takšnim načinom »prodaje« vrednostnih papirjev zelo uspešno reševala vprašanje naraščajočega javnega dolga.⁹ Ta, pravzaprav, igra recipročnih obrestnih mer je šla na račun države, vzpostavila pa je takšen sistem, ki od bank in podjetij ni zahteval oziroma jim sploh ni omogočal, da se bodo med njimi spletle normalne poslovne vezi, čeprav je bil bankocentričen (Sarcinelli, 1997, str. 133).

Italijanske banke, zaščitene pred vsako in kakršnokoli konkurenco, so svoje pozitivne bilance prikazovale na podlagi marže obrestnih mer (*it.* margine di interesse). To preprosto pomeni, da so banke uspele držati nizko raven obrestnih mer na depozite, ki so jih sprejemale, na drugi strani pa so uspele vzdrževati visoke obrestne mere za posojena sredstva. Leta 1993 je na primer obrestna marža italijanskih bank znašala 3,09 odstotne točke, že plaho spogledovanje s konkurenco ob koncu devetdesetih let pa je situacijo bistveno spremenilo, saj se je marža obrestnih mer znižala na 2,5 odstotne točke (Relazione annuale Banca d'Italia, 2001, str. 23). Poleg tega struktura prihodkov italijanskih bank ne dosega strukture prihodkov evropskih bank, ki večino le-teh ustvarijo na podlagi neobrestnih prihodkov.¹⁰

⁷ V originalnem besedilu je avtor De Cecco (1997, str. 87) uporabil prisposodbo »ghetto dialettale« - specifični izolacionizem. Tudi sicer so različni avtorji za italijanski bančni sistem uporabljali zanimive prisposodbe. Tako je npr. Amato konec devetdesetih let italijanski bančni sistem primerjal z »okamenelim gozdom, kjer so banke bila okamenela drevesa, ki se jih ne da požagati«.

⁸ To sta bili dve vrsti kratkoročnih vrednostnih papirjev, ki jih je izdajala zakladnica: prvi so v bistvu bili zakladne menice (*it.* Buono ordinario del Tesoro – BoT), drugi pa so bili kreditni certifikati (*it.* Certificato di credito del Tesoro - CcT).

⁹ Leta 1989 je presegel mejo 100% BDP in je imel naraščajoči trend.

¹⁰ Italijanske banke so konec devetdesetih let ustvarile komaj 0,5% prihodkov na podlagi neobrestnih prihodkov.

Visoka obrestna marža je italijanskim bankam omogočala tudi hitro informatizacijo bančnih storitev. Banke so začele razvijati velike in drage informacijske sisteme, ki so se izkazali za učinkovite, saj so predvsem podjetjem močno olajšali poslovanje z bankami, vendar pa je proces tehnološkega opremljanja in informatizacije poslovanja povzročil neuskladeno in prehitro politiko zaposlovanja bančnih delavcev. Število le-teh je naraslo s približno 140.000 zaposlenih v letu 1970 na kar 340.000 bančnih uslužbencev v letu 1995, kar je pomenilo skoraj 250% rast zaposlenosti v bančnem sektorju. Ta ponesrečena kombinacija pa se ni prav nič odrazila na povečanju produktivnosti bančnega sektorja. Še več. Zaradi tega je konec devetdesetih let več kot polovica obrestne marže odpadlo na fiksni strošek delovne sile.

Sredi osemdesetih let so se razvnele precej burne razprave o tem, ali so za učinkovitost italijanskega bančnega sistema koristne visoka stopnja obveznih rezerv, strogi kriteriji za vstop drugih bank v sistem in administrativno določanje števila in geografske razpršenosti bančnih okenc. Ti instrumenti, ki so jih kritiki poimenovali »skrito obdavčenje« (it. tassazione occulta – Ciocca, 1991, str. 33), so dejansko pripeljali do tega, da prevladujejo javne banke, ki so zasnovane kot institucije in ne kot podjetja (Zadra, 1996, str. 46).

Preoblikovanje bank kot javnih institucij v finančna podjetja v privatni lasti je te procese le še bolj otežilo. Šibkost italijanskega bančnega sistema niso in ne morejo biti samo posledica nekega cikla, temveč gre za strukturno krizo, ki je zakoreninjena v celotnem sistemu. Banke so morale te težave reševati bolj makroekonomsko kot pa mikroekonomsko, kar je privedlo do zaostalosti bančnega sistema.

3.2. PRIVATIZACIJA ITALIJANSKIH BANK

Vse to so aspekti, ki naredijo razpravo o lastniški strukturi italijanskih bank še bolj zanimivo, saj je težje ugotoviti in razumeti, katere banke so bile prodane in komu, katere banke je še potrebno privatizirati, katere so ostale pod javno kontrolo ne glede na dejstvo, da so bile prodane, ter kakšna je vloga in kakšna pravna narava bančnih fundacij kot najpomembnejših lastnikov bank. To je pripomoglo, da se je v Italiji izoblikovala samosvoja lastniška struktura bank. Za razumevanje le-te pa je potrebno natančneje razumevanje procesa privatizacije italijanskih bank.

Proces privatizacije, ki se je začel z Amatovim zakonom, je v italijanski bančni sektor vpeljal novi organizacijski obliki bank - delniško družbo (it. società per azioni – S.p.A.) in zadružno družbo z omejeno odgovornostjo (it. società cooperativa per azioni a responsabilità limitata), ki so jo predvideli za ljudske in zadružne banke. Pripeljal je do nove lastniške strukture bank, na podlagi katere jih lahko razdelimo v tri skupine:

- javne banke (it. banche a controllo pubblico),
- ljudske in zadružne banke (it. banche popolari e cooperative) in
- privatne banke (it. banche private).

Konec leta 2000 je v Italiji delovalo 51 bančnih skupin, prikazanih v *prilogi 3*, na čelu katerih je družba oziroma banka, ki jo imenujemo glavna družba oziroma banka (it. capogruppo – vodja

skupine, družba oziroma banka mati – Bavdaž, 1996, str. 8-10), ta glavna banka pa kontrolira ostale družbe oziroma banke v skupini. Sicer pa se analiza nanaša na model bančne skupine, v kateri je na čelu bančne skupine italijanska banka, sestavljajo pa jo še banke, finančne in pomožne družbe, ki jih prva kontrolira (Enotno besedilo, 60. člen – Testo unico, 14.1.2002). Ker bi analiza lastniške strukture vsake od teh italijanskih bank presegla okvire moje diplomske naloge, bom uporabil ugotovitve, ki sem jih dobil na podlagi podrobnejše analize lastniške strukture štirih bank na čelu največjih štirih bančnih skupin. Te glavne banke so:

- banki Sanpaolo IMI (preko združitve torinske banke San Paolo in rimske banke IMI) in Banca di Roma, ki spadata v skupino javnih bank;
- banki IntesaBCI (preko banke Intesa in banke Banca Commerciale Italiana) in Unicredito kot privatni banki;
- iz skupine ljudskih in zadružnih bank pa bom uporabil najzanimivejša in izključujoča si primera milanske banke Banca Popolare di Milano in banke Banca Popolare di Verona samo toliko, da bom razložil pomen zaposlenih, ki so hkrati tudi delničarji in teh bank natančneje ne bom opisoval.

V teh bančnih skupinah so zastopane vsi tipi bank: od zdaj že bivših navadnih kreditnih podjetij, do kreditnih institutov, ki posojajo na kratko in dolgo obdobje, pa od javnih do privatnih bank. V njih so zajete tiste banke, ki so pod vplivom bančnih fundacij, tiste, ki spadajo pod zakladno ministrstvo, kot tudi ljudske banke. Poleg tega gre za največje in najpomembnejše banke tako po velikosti zbranih in posojenih sredstev, kot tudi po številu zaposlenih in številu poslovalnic. Te banke, takšne kot so danes, so izšle tudi iz zapletenih procesov privatizacije, kjer so se močno lomila politična in gospodarsko-akademska kopja zaradi opuščanja parcialnih interesov in ugotovitev, da je italijanski bančni sistem močno zastarel in nekonkurenčen.

Zato bi lahko rekli, da vzorec dobro predstavlja različne lastniške oblike bank, ki trenutno obstajajo v Italiji in lahko na podlagi analize lastništva vzorca štirih bank povzamemo tudi vse splošne značilnosti lastništva bank, ki veljajo v Italiji.

Iz tega sledi nadaljevanje razprave, ki je usmerjena na vprašanji, kako so privatizirane banke pri odločanju omejene z različnimi oblikami glasovalnih sindikatov in kako nanje vpliva dejstvo, da že ob bežnem pogledu na lastniške strukture posameznih bank opazimo, da so bančne fundacije postale (in vse do danes tudi ostale) najpomembnejši delničar. Zato je za razumevanje lastniške strukture italijanskih bank ključnega pomena, da opišem nastanek bančnih fundacij. Za odgovor na to, kaj pravzaprav fundacije so, glej *prilogo 4*.

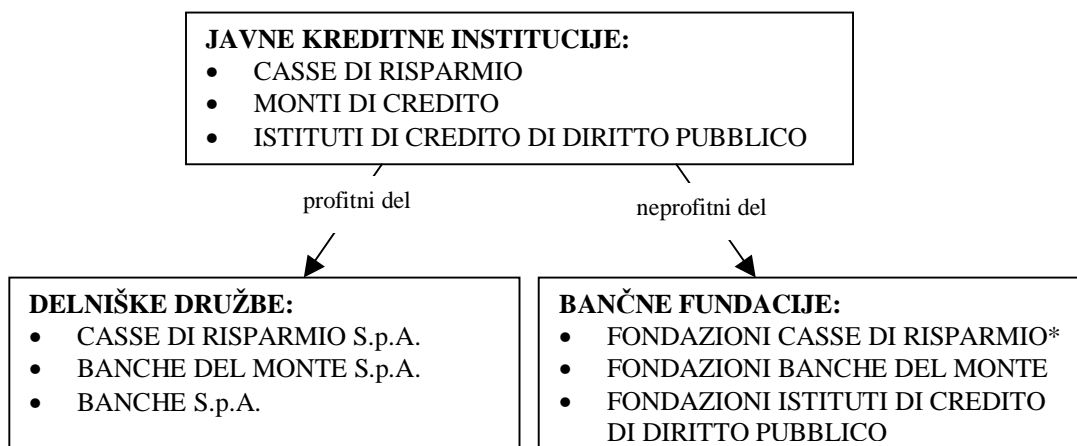
3.2.1. NASTANEK BANČNIH FUNDACIJ

Ključni dogodek je predstavljala reforma, ki jo je leta 1990 uvedel takratni zakladni minister Giuliano Amato¹¹ z zakonom št. 218/90 z dne 30. julija in je v italijanski bančni sistem uvedla novo obliko fundacij – bančno fundacijo (*it. fondazione bancaria* – Legge 30 luglio 1990, n. 218, 6.8.1990). Zakon je nastal s spoznanjem, da je bančna aktivnost izgubila značilnosti javne

¹¹ Dejansko je zakon nastal v sodelovanju s takratnim finančnim ministrom Guidom Carlijem.

storitve, ki so jih pripisovali bankam v preteklosti in je danes v vseh pogledih izrazito podjetniško usmerjena storitev. Zato je bilo predvideno tehnično preoblikovanje javnih bank v delniške družbe. Vseh 82 hranilnic, 6 bank javnopravnega pomena in 1 zastavljalnica naj bi med leti 1990 in 1992 začelo in tudi končalo proces institucionalnega preoblikovanja, ki bi novo podobo dobil v 89 bankah delniških družbah in 89 pripadajočih javnopravnih entitetah (te entitete so enostavno poimenovali kar bančne fundacije). Zakon je predvideval, da se kapital javnih kreditnih institucij razdeli na navadne delnice in se iz njega izloči tisti del kapitala, ki se je nanašal na osnovno, to je podjetniško - profitno dejavnost javnih bank. Ta del naj bi se prenesel na prav zato novo ustanovljene banke v obliki delniških družb.¹² Na bančne fundacije pa naj bi se prenesel tisti del kapitala javnih kreditnih institucij, ki so ga banke že pred sprejetjem Amatovega zakona ločeno izkazovale v bančnih bilancah in na podlagi katerega banke niso smele pridobivati nobenih prihodkov. Ta se je nanašal na neprofitne naloge, torej naloge s področja doseganja družbene in socialne koristnosti (glej *slika 1*).

Slika 1: Razdelitev bank na profitni in neprofitni del ter njihov prenos na banke delniške družbe in bančne fundacije

* Ker so fundacije, ki so nastale iz hranilnic (*it.* Fondazioni Casse di Risparmio) prevladujoča skupina bančnih fundacij, tako po številu (82 od 89) kot tudi po premoženju, ki ga imajo v lasti (približno 80% vsega premoženja vseh vrst bančnih fundacij), z izrazom »bančna fundacija« v nadaljevanju teksta označujem to vrsto fundacije, na katero se nanašajo tudi vsi podatki in izračuni, razen če ne bo izrecno zapisano drugače.

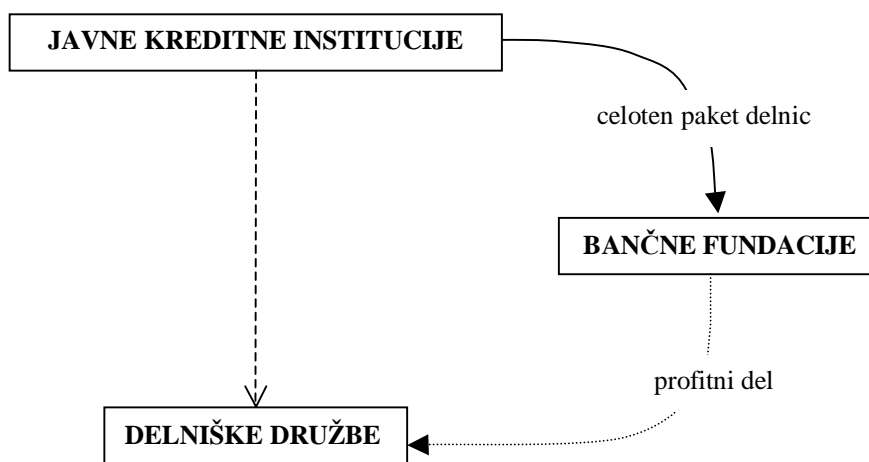
Vir: ACRI, 1991, str. 250.

V tem procesu prenosa delnic javnih bank na novoustanovljene delniške družbe so ključno vlogo odigrale prav bančne fundacije; kapital javnih kreditnih institucij se je v celoti prenesel najprej na bančne fundacije, te pa naj bi ga prenesle na banke delniške družbe. Tako vlogo je bančnim fundacijam pripisal v želji, da bi se izvedlo takšen proces restrukturiranja bančnega sistema, ki bi vodil do popolne privatizacije javnih bank in dopuščal koncentracijo bančnega sektorja. Prav delitev bank na profitni in neprofitni del in njihovo preoblikovanje v delniške družbe bi

¹² Vsebinski spremembi so se prilagodila tudi imena; tako so iz hranilnic (*it.* Casse di Risparmio) nastale »banke hranilnice d.d.« (*it.* Banche Casse di Risparmio S.p.A. – npr. Cassa di Risparmio di Gorizia S.p.A.), iz zastavljalnica (*it.* Monti di Credito) so nastale »banke zastavljalnice d.d.« (*it.* Banche del Monte S.p.A. – npr. Banca Monte dei Paschi di Siena S.p.A.) in iz bank javnopravnega pomena (*it.* Istituti di Credito di Diritto Pubblico) so nastale »banke d.d.« (npr. Banca San Paolo S.p.A.). Prav tako pa so se spremenila tudi imena fundacij, ki jih dobimo tako, da imenu tiste kreditne institucije, iz katere je bančna fundacija nastala, dodamo »Fondazione«, torej Fondazione Cassa di Risparmio, Fondazione Banca del Monte in Fondazione Istituti di Credito di Diritto Pubblico (glej *slika 1*).

omogočilo lažji vstop novim, praviim lastnikom, s pomočjo katerih bi lahko izvedli družbeno bolj sprejemljivo privatizacijo (glej *sliko 2*).

Slika 2: Bančne fundacije kot medij prenosa paketa delnic na banke delniške družbe

Vir: ACRI, 1991, str. 251.

Vloga bančnih fundacij v tem procesu je bila torej dvojna; po eni strani je Amato tudi za bančne fundacije predvideval, da bodo delovale v neprofitnem sektorju kot druge fundacije in bodo na ta način nadaljevale tiste naloge javnih bank, ki so se v veliki meri pokrivalo s tistim, kar so banke že počele v preteklosti in zaradi katerih so v veliko primerih tudi nastale¹³, po drugi strani pa jih je hotel uporabiti kot medij prenosa paketa delnic z javnih kreditnih institucij na banke delniške družbe.

Da bi takšen proces privatizacije lahko uspel, je zakon št. 218/90 od bančnih fundacij zahteval, da morajo ohraniti prevladujoči nadzor nad bankami. Amatov zakon je bančnim fundacijam torej zaupal vlogo upravljalca večinskega paketa delnic bank. Kaj je to pomenilo in kakšne posledice je to prineslo, je opisano v poglavju »Banke in bančne fundacije ter problemi, povezani z njimi« na strani 26.

3.2.2. JAVNE BANKE

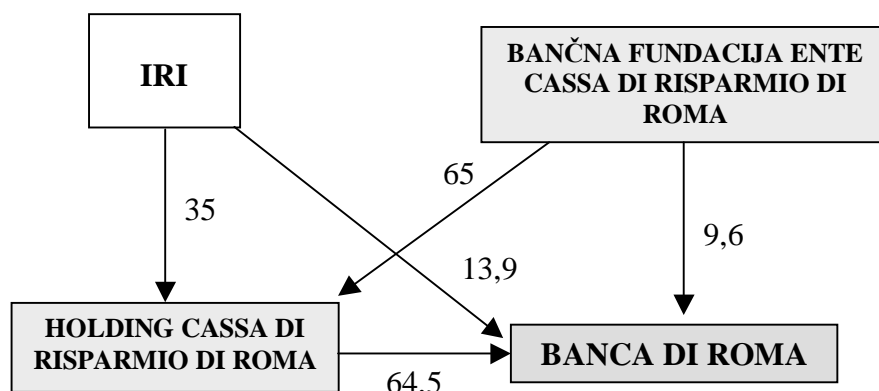
Skupina javnih bank je danes še vedno prevladujoča skupina bank v Italiji. Javne banke prejmejo 60,3% vseh depozitov bank, odobrijo 64,4% vseh kreditov bank, nadzorujejo 52,2% vseh bančnih okenc in zaposlujejo kar 64,4% vseh bančnih uslužbencev (Relazione annuale Banca d'Italia, 2001, str. 225). Privatizacija javnih bank ostaja tako gospodarska kot tudi politična tema zadnjega desetletja, saj poteka umik javnega sektorja iz lastništva italijanskih bank postopno, zato imajo bančne fundacije še vedno odločilno vlogo pri njihovem upravljanju.

¹³ Torinsko banko San Paolo je na primer ustanovila dobrodelna bratovščina, ki se je v obliki zastavljalnice borila proti oderuštvi in izkoriščanju in iz katere se je razvila današnja banka.

3.2.2.1. Banke zakladnega ministrstva

Zakladno ministrstvo se danes kaže kot nekakšen »superholding«, ki zajema skoraj vse tisto, kar je do leta 1991 spadalo pod ministrstvo za državno premoženje (*it.* Ministero delle partecipazioni statali). Glavne gospodarske družbe, ki so še ostale del zakladnega ministrstva, so tri: IRI, ENI in ENEL. Zakladno ministrstvo pa razpolaga tudi s paketi delnic mnogih italijanskih bank (glej *prilogo 5*). Če bi opazovali strukturo zakladnega ministrstva skozi čas, bi lahko opazili, da sta vanj vedno spadali banki Banca Nazionale del Lavoro in Mediocredito Centrale, tema pa sta se pridružila še lastniška deleža v bankah Banco di Napoli in Credito Industriale Sardo. Manjši lastniški deleži zakladnega ministrstva so (ali pa še) segajo tudi v druge banke. Do leta 1998 je imelo zakladno ministrstvo v torinski banki San Paolo 3,38% lastniški delež, še vedno pa je prisotno v banki IMI z 1,13%. V banki Banco di Sicilia je delež v kapitalu banke leta 1998 celo narasel na 36,52%¹⁴, ministrstvo pa je imelo precejšnji delež tudi v banki Mediocredito del Sud (21,95%). Upoštevati je treba tudi dejstvo, da je holdinška družba IRI, ki je v popolni lasti zakladnega ministrstva, imela leta 1998 35% delež v holdingu Cassa di Risparmio di Roma, poleg tega je bila direktno prisotna tudi v kapitalu banke Banca di Roma s 13,9% (glej *slika 3*).

Slika 3: IRI in lastniške povezave z banko Banca di Roma

Vir: Affinito et al., 1998, str. 128.

Pravzaprav gre za tri velike banke, ki so še v večinski lasti zakladnega ministrstva.

- Prva je Mediocredito Centrale, ki je v popolni lasti zakladnega ministrstva. Zanimivo je, da je ta banka leta 1997 sodelovala pri javni ponudbi za nakup kontrolnega deleža banke Banco di Napoli, vendar je bila njena sicer ugodna ponudba zavrnjena prav zaradi tega, ker je bilo njen edini lastnik zakladno ministrstvo in bi morebitni nakup neapeljske banke bil v nasprotju s pogledi družbe na proces privatizacije.
- Največja banka v rokah zakladnega ministrstva je Banca Nazionale del Lavoro, v kateri kontrolira 85,52% kapitala. Drugi največji delničar INPS (Istituto Nazionale della Previdenza Sociale - italijanski zavod za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje) ima komaj 11,84% lastniški delež, delničarji kot je državni sklad za zavarovanje delavcev pred poškodbami na delu INAIL (Istituto Nazionale per l'Assicurazione Contro gli Infortuni sul Lavoro) in državne železnice (*it.* Ferrovie dello Stato) pa imajo v lasti manj kot 1% kapitala.

¹⁴ Narasel je na račun zmanjšanja deleža bančne fundacije, ki je bila do tedaj večinska lastnica banke.

- Nekoliko bolj poglobljeno analizo zahteva tretja banka, to je Banco di Napoli. Pred skupno akcijo banke Banca Nazionale del Lavoro in državne zavarovalnice INA (Istituto Nazionale delle Assicurazioni) za nakup 60% deleža neapeljske banke, je bilo zakladno ministrstvo 99% lastnik banke. Tako visok delež je bil posledica finančnih težav banke, v katere je zašla, in nesposobnosti bančne fundacije Fondazione Banco di Napoli kot največje lastnice, da bi te težave rešila. Odziv na javno ponudbo zakladnega ministrstva za zmanjšanje lastniškega deleža v banki je bil katastrofalen: na sedež ministrstva sta prispeli samo dve ponudbi. Ponudba banke Mediocredito Centrale je bila, kot že omenjeno, zavrnjena kot nedopustna; Banca Nazionale del Lavoro in zavarovalnica INA sta tako imeli odprto pot, da si pridobita želeni delež. Rimska instituta sta nakup 60% deleža v banki Banco di Napoli izvedla preko novoustanovljene delniške družbe Banco di Napoli S.p.A.¹⁵

Prodaja 60% deleža banke Banco di Napoli pa vsekakor ni pomenilo prave privatizacije, saj je bilo ministrstvo še vedno lastnik preostalega deleža. V resnici je italijanska vlada z banko Banco di Napoli imela drugačne načrte. Res je, da je vladni projekt predvideval privatizacijo 40% deleža banke, vendar šele po tem, ko bi se banki Banca Nazionale del Lavoro in Banco di Napoli združili¹⁶ in ko bi se lastniški delež zavarovalnice INA zmanjšal. Privatizirala naj bi se torej nova (združena) banka in ne zgolj samostojni delež banke Banco di Napoli. Če naredimo enostavno analizo lastniške strukture že »privatiziranih« 60%, ugotovimo, da prva trditev tega odstavka drži: izvedli so samo neko navidezno privatizacijo, saj sta lastnika tega deleža banka Banca Nazionale del Lavoro, ki je v skoraj popolni lasti zakladnega ministrstva, in INA, ki je bila tik pred izvedbo nakupa tudi sama privatizirana in katere t.i. stabilno jedro delničarjev (*it. nucleo stabile*) sestavljajo trije subjekti iz javnega sektorja: IMI ter bančni fundaciji Cariplo in San Paolo. Prisotnost zavarovalnice INA v procesu prodaje banke Banco di Napoli je lepo nakazala na dve bistveni značilnosti italijanskega sistema: močna lastniška prisotnost zavarovalnic in bančnih fundacij v bankah in vodilna vloga bančnih fundacij v stabilnih jedrih delničarjev.

3.2.2.2. Banca di Roma

V banki Banca di Roma se je do vstopa privatnih lastnikov jeseni leta 1997 kontrola nad banko izvajala skozi zapleteno lastniško strukturo v obliki piramide. Na samem vrhu je bila bančna fundacija Ente Cassa di Roma, ki je imela v lasti 65% kapitala holdinga Cassa di Risparmio di Roma, ta pa je bil lastnik 64,5% banke. Poleg tega lastniškega deleža je bila bančna fundacija še direktna lastnica 9,6% deleža banke. V lastniški strukturi bivše banke državnega interesa lahko zasledimo tudi holding IRI, ki je bil lastnik preostalega (35%) dela holdinga Cassa di Risparmio di Roma, to je tistega dela, katerega lastnica ni bila bančna fundacija Ente Cassa di Roma. IRI je bil tudi direkten lastnik 13,9% kapitala banke (glej *prilogo 5*).

Odločitev bančne fundacije, da bo leta 1998 svoj delež znižala pod 50%, je bila najavljena kot privatizacija. Tako je 30.6.1998 v banki ohranila le še 27,1% delež. Ta zapletena operacija umika dveh najpomembnejših in najstarejših delničarjev banke je potekala v dveh fazah. V prvi fazi je IRI za umik iz kapitala banke uporabil dve poti: 35% delež v holdingu Cassa di Risparmio di

¹⁵ Lastnika sta bili prav INA z 51% in Banca Nazionale del Lavoro z 49%.

Roma se je spremenil v direktni 22,6% lastniški delež banke, 13,9% delež holdinga IRI v kapitalu banke pa je bil prodan z javno ponudbo (*it. offerta pubblica di vendita – Opv*).¹⁷ V primeru, da povpraševanje po vseh vrednostnih papirjih ne bi bilo zadostno, bi sledila druga faza.¹⁸

Ko je bila privatizacija uspešno zaključena, je več kot 50% banke pristalo v rokah »trga«. Toda kontrola nad banko je ostala trdno v rokah bančne fundacije, ki je s 27,1% kapitala ostala najpomembnejši delničar. Okrog bančne fundacije se je organiziralo stabilno jedro delničarjev; poleg le-te je jedro z 8,3% sestavljala še zavarovalnica Toro assicurazioni iz skupine Fiat, 22,5% kapitala banke pa so si razdelili stabilni delničarji in druga finančna podjetja: Comit in Credit, vsaka z 2% lastniškim deležem, ameriško podjetje s področja informatike Electronic Data Systems tudi z 2% deležem in trije arabski delničarji: Libyan Arab Foreign Bank s 5% deležem, National Commercial Bank z 2,2% deležem in Abu Dhabi Investment Authority z 1% deležem (glej *tabelo 1*). Od teh delničarjev je samo zavarovalnica Toro assicurazioni z bančno fundacijo sklenila glasovalni pakt.¹⁹

Tabela 1: Lastniška struktura banke Banca di Roma po privatizaciji na dan 30.6.1998 (v %)

Delničar	% kapitala
Fondazione Cassa di Risparmio di Roma	27,1
Toro Assicurazioni S.p.A. (skupina Fiat)	8,3
Comit	2
Credit	2
Electronic Data Systems	2
Libyan Arab Foreign Bank	5
National Commercial Bank	2,2
Abu Dhabi Investment Authority	1
Drugi delničarji	50,4
Skupaj	100,0

Vir: Polletno poročilo banke Banca di Roma 1998, 1998, str. 87.

Pomembna delničarja banke pa sta v letu 1999 postala tudi močna nizozemska banka ABN-Amro in njena podružnica Interfima B.V., ki sta pod kontrolo holdinga ABN-AMRO Holding N.V. Če gledamo samo lastniške deleže obeh bank in ju seštejemo, lahko ugotovimo, da sta primerljiva z deležem torinske zavarovalnice Toro, vendar pa dejanska moč bank in zavarovalnice pri upravljanju banke ni enaka. Banki nista del stabilnega jedra delničarjev,

¹⁶ Hitra združitev bank bi namreč zakladnemu ministrstvu omogočila ohranitev kontrole nad novo banko.

¹⁷ Z javno prodajo vrednostnih papirjev (»public placement«) označujemo možnost vsakega ekonomskega subjekta, da ta vrednostni papir kupi ali proda, v nasprotju s privatno prodajo (»private placement«), kjer je krog prodajalcev ali kupcev omejen (Mramor, 2000, str. 5).

¹⁸ Da bi prišlo do druge faze, ni bilo bojazni, saj je, kot se je že dogajalo pri prodajah drugih bank in privatizacijah javnih podjetij, povpraševanje po delnicah banke bistveno preseгло ponudbo. IRI bi v tem primeru v banki ohranil predvidoma 8-10% lastniški delež.

¹⁹ Sicer pa so pakt definirali kot odprtega, v katerega lahko vsakdo od delničarjev banke vstopi in okrepi že obstoječo glasovalno moč. Tako se je v pakt leta 1999 vključilo še ameriško podjetje Electronic Data Systems.

medtem ko zavarovalnica Toro Assicurazioni iz skupine Fiat skupaj z bančno fundacijo sestavlja stabilno jedro delničarjev (glej *tabeli 2 in 3*).

Tabela 2: Lastniška struktura banke Banca di Roma na dan 31.12.2000 (v %)

Delničar	% kapitala
Fondazione Cassa di Risparmio di Roma	17,6
Toro Assicurazioni S.p.A	10,0
ABN-AMRO Bank S.A.*	8,6
Libyan Arab Foreign Bank	4,9
INTERFIMA B.V.*	1,5
Drugi delničarji	57,4
Skupaj	100,0

* pod kontrolo holdinga ABN-AMRO Holding N.V.

Vir: Letno poročilo banke Banca di Roma 2000, 2001, str. 79.

Tabela 3: Sestava stabilnega jedra delničarjev banke Banca di Roma na dan 31.12.2000 - upravljalški deleži (v %)

Delničar	Upravljalški deleži
Fondazione Cassa di Risparmio di Roma	17,63
ABN-AMRO Bank S.A.	8,576
TORO Assicurazioni S.p.A.	8,37
Skupaj	34,58

Vir: Letno poročilo banke Banca di Roma 2000, 2001, str. 80.

3.2.2.3. Torinska banka San Paolo (Istituto bancario San Paolo di Torino) in banka Sanpaolo IMI

Nekoliko drugačno obravnavo zahteva torinska banka *San Paolo*, ne samo zaradi dejstva, da je bila banka leta 1998 po velikosti zbranih prihrankov in posojenih sredstvih največja italijanska banka, ampak predstavlja tudi prvi primer privatizacije, ki jo je izvedla kakšna bančna fundacija.

Še pred privatizacijo banke je bila lastniška struktura precej bolj raznovrstna v primerjavi z lastniškimi strukturami drugih bank. Bančna fundacija Compagnia di San Paolo je bila 100% lastnica holdinga Gruppo San Paolo, ta pa je bila neposredna lastnica 64,9% deleža torinske banke. V kapitalu banke pa so bili prisotni tudi drugi ekonomski subjekti. Med glavnimi delničarji so bile kar tri entitete javnega prava: zakladno ministrstvo s 3,36%, državne železnice z 2,8%, 2,44% kapitala pa je imela v lasti bančna fundacija Ente Banca Nazionale delle Comunicazioni. Tu je bila še ena italijanska banka (IMI z 1,82%) in dve tuji banki: Banco Santander z 1,82% in Compagnie Financiere de Suez z 0,46% kapitala.

Projekt privatizacije banke San Paolo so italijanske oblasti predstavile jeseni leta 1997, predvideval pa je tri etape:

1. prva etapa je predvidevala privatno prodajo delnic banke, ki bi vodila do individualizacije oziroma izločitve stabilnega jedra delničarjev. Delničarji stabilnega jedra ne bi vzpostavili s sklenitvijo glasovalnega pakta, temveč z individualnimi pogodbami vsakega od njih z bančno fundacijo kot največjim posamičnim delničarjem;²⁰
2. v drugi fazi bi z javno prodajo ponudili približno 25% kapitala banke;
3. proces privatizacije bi se zaključil z združitvijo bančne fundacije Compagnia di San Paolo in holdinga Gruppo San Paolo, ki bi se izvedla najkasneje v dveh letih in omejitev glasovalnih pravic novega, z združitvijo nastalega subjekta na vsega 5%, kolikor je veljalo tudi za vse delničarje stabilnega jedra. Preostali delež bančne fundacije, to je 20,7% kapitala, naj bi se sredi leta 1998 prenesel na novoustanovljeno družbo Compagnia San Paolo s.r.l.

Takšen proces privatizacije torinske banke je v italijanski bančni sistem prinesel »kopernikansko« revolucijo predvsem v naslednjih vidikih: pomenil je opustitev na podlagi delničarskih dogovorov vnaprej formiranih blokov delničarjev, omejitev glasovalnih pravic bančne fundacije nad preostalim deležem po privatizaciji, pomagal pa je priti tudi do spoznanja, da je v bankah nujno potrebna široka in pestra lastniška struktura, da ne bi prišlo do kopičenja moči v rokah posameznih ali majhne skupine delničarjev.²¹

V privatizirani banki se je organiziralo stabilno jedro delničarjev, ki je kontroliralo 28% kapitala (glej *tabelo 4* in *tabelo 5* na strani 19). Od teh delničarjev jih je 4 imelo maksimalne kvote, enake 5%. Ti delničarji so bili bančna fundacija Compagnia di San Paolo, ki je ta del kontrolirala preko holdinga, banka IMI, Banco Santander, ki pa je v lasti imela še »presežnih« 1,82% kapitala, dve finančni podjetji iz skupine Agnelli: Ifi z 2% in Ifil s 3% kapitala; dva delničarja s po 3% kapitala: zavarovalnica Reale Mutua in banka Monte dei Paschi di Siena; in banka Kredietbank z 2% kapitala. Ti delničarji torej niso podpisali nobenega glasovalnega pakta, temveč so se preko individualnih vezi z bančno fundacijo zavezali, da v naslednjih štirih letih ne bodo presegli zgornje meje 5%. Nadaljnjih 6% kapitala, katerih lastniki niso sestavljali trdnega jedra delničarjev, je bilo prodanih tako italijanskim, kot tudi tujim bankam in zavarovalnicam. To so bile italijanska zavarovalnica INA in tuje banke Dexia, Hannover, Crédit Local de France in Crédit Communal Belgique.

Tabela 4: Lastniška struktura banke San Paolo po »privatizaciji« (v %)

Delničar	% kapitala
Stabilno jedro delničarjev	28,0
Compagnia San Paolo (ni del stabilnega jedra)	15,7
Tuje banke	5,0
INA	1,0
Majhni delničarji	50,3
Skupaj	100,0

Vir: Letno poročilo banke San Paolo, različni letniki.

²⁰ Nastal bi dogovor, ki so ga italijanske oblasti poimenovala »dogovor v obliki zvezde«.

²¹ Pri tem je treba dodati, da je omejitev glasovalnih pravic veljala samo za »navadne« odločitve v poslovanju banke, ni veljala pa za glasovanje v primeru sovražnih prevzemov. Tako lahko bančna fundacija še vedno ohranja centraliziranost kontrole nad banko, ki jo je težko preseči brez soglasja le-te.

Tabela 5: Sestava stabilnega jedra delničarjev banke San Paolo po »privatizaciji« - upravljalški deleži (v %)

Delničar	Upravljalški deleži
Compagnia San Paolo	5
IMI	5
Banco Santander	5
Ifi – Ifil	5
Reale Mutua	3
Monte dei Paschi di Siena	3
Kredietbank	2

Vir: Letno poročilo banke San Paolo, različni letniki.

Pri privatizaciji banke San Paolo je bilo pomembno dejstvo, da so v delničarsko strukturo torinske banke vstopile tri finančne institucije: Monte dei Paschi di Siena, INA in IMI. Prav vez med bankama Sanpaolo in IMI (lastniško strukturo rimske banke glej v *prilogi 6*) je postajala vedno bolj tesna in od tu je bil samo še korak do združitve obeh bank. Združitev, ki je za posledico imela rojstvo italijanske banke z dobro geografsko razpršitvijo mreže poslovalnic, predvsem pa povezave s pomembnimi klienti z vseh ravni industrije, se je zaključila novembra 1998. Nastala je banka *Sanpaolo IMI*.²²

Najpomembnejši lastniki nove banke so po uspešni zamenjavi delnic ostali trije, vsi subjekti javnega prava: bančni fundaciji Compagnia di San Paolo, ki je ohranila vlogo največjega posamičnega delničarja s 16,4% lastniškim deležem in Fondazione Cariplo s 4,2% kapitala združene banke ter banka Monte dei Paschi di Siena s 6,1% lastniškim deležem.²³ Poleg treh javnih subjektov sta delničarki ostali še dve tuji banki, Banco Santander s 4% in Kredietbank z 1,2% deležem, dve finančni podjetji iz skupine Fiat z 2,9% kapitala in dve zavarovalnici: Reale Mutua z 1,7%, z 1,1% kapitala pa Ras. Prisotnost zavarovalnice INA v lastniški strukturi združene banke predstavlja zgolj finančno investicijo, glede na to, da zavarovalni institut ni del stabilnega jedra delničarjev in z banko ni vzpostavil tesnejših komercialnih vezi. Prav nasprotno je tesne vezi vzpostavila zavarovalnica Reale Mutua, ki je tako postala zavarovalni partner torinske banke in posledično tudi banke Sanpaolo IMI. Učinki združitve bank so vidni v *tabeli 9* na strani 20 in v *prilogi 7*.

Upoštevati moramo tudi sicer zelo majhen in na videz nepomemben 1,96% lastniški delež bančne fundacije Fondazione Cassa di Risparmio di Venezia (Carive) v združeni banki. Januarja 2001 je banka Sanpaolo IMI v posebni pogodbi določila, da bo od te iste bančne fundacije odkupila 10,9% kapitala, ki ga je le-ta imela v banki Cardine. Banka Sanpaolo IMI je dejansko postala 10,9% lastnica banke Cardine (lastniško strukturo banke glej v *prilogi 8*), istočasno pa je bančna fundacija Fondazione Carive postala lastnica 1,96% banke Sanpaolo IMI.

²² V italijanskem bančnem sistemu se je pri združevanju bank pogosto uporabljala praksa ustanovitve holdinga kot prehodne oblike v popolno združitve obeh bank, v tem primeru pa sta se banki združili neposredno, torej brez vmesne postaje.

Tabela 9: Lastniška struktura banke Sanpaolo IMI na dan 31.12.2000 (v %)

Delničar	% kapitala
Fondazione San Paolo	16,13
Banco Santander Central Hispano	7,02
Monte dei Paschi di Siena	6,17
IFI/IFIL	4,99
Fondazione Cariplo	2,77
Ente Cassa di Risparmio di Firenze	2,57
Reale Mutua Assicurazioni	2,06
KBC Bank	1,16
Drugi delničarji	57,13
Skupaj	100,00

Vir: Letno poročilo banke Sanpaolo IMI 2000, 2001, str. 57.

To je pomenilo odločilen korak na poti do pripojitve padovanske banke Cardine k torinski banki, do katere je letos tudi prišlo. S tem je banka Sanpaolo IMI po bilančni vsoti in kapitalu postala druga banka po velikosti v državi, takoj za banko IntesaBCI in pred milansko Unicredito. S pripojitvijo banke Cardine se je delež bančnih fundacij celo povečal, tako da ima bančna fundacija Compagnia di San Paolo 14,02% delež, fundacija iz Padove 10,46% in fundacija iz Bologne 7,44% delnic. Zaradi prilagajanja novi zakonodaji, ki omejuje kontrolne deleže bančnih fundacij v bankah, so omenjene tri fundacije ustanovile družbo za upravljanje Fondaco SGR, na katero so prenesle 15% deleža banke. Banko bodo, tako kot doslej, z družabniškim dogovorom usmerjali najpomembnejši lastniki, združeni v sindikat stabilnih delničarjev: tri fundacije, družina Agnelli preko podjetij Ifi in Ifil in zavarovalnica Reale Mutua (glej *tabelo 10*).

Tabela 10: Lastniška struktura banke Sanpaolo IMI po pripojitvi banke Cardine Banca (v %)

Delničar	% kapitala
Fondazione San Paolo	14,02
Fondazione Cassa di Risparmio di Padova e Rovigo	10,46
Fondazione Cassa di Risparmio di Bologna	7,44
Banco Santander Central Hispano	4,80
Monte dei Paschi di Siena	4,55
Giovanni Agnelli	3,69
Fondazione Cariplo	2,05
Ente Cassa di Risparmio di Firenze	1,90
Reale Mutua	1,48
Drugi delničarji	49,61
Skupaj	100,00

Vir: Bazzochi, 2001, str. 32.

²³ Toskanska banka Monte dei Paschi di Siena je bila že pred združitvijo lastnica tako torinske kot tudi rimske banke, nasprotna povezanost pa ni veljala. To je nakazalo na možnost, da bi se v prihodnosti banki lahko povezali potem, ko se bo toskanska banka dokončno privatizirala.

3.2.3. LJUDSKE IN ZADRUŽNE BANKE

Lastniško strukturo ljudskih in zadružnih bank je potrebno obravnavati v specifičnem normativnem okviru, ki ga ureja peto poglavje enotnega besedila iz leta 1993 (Testo unico, 14.1.2002). 28. člen tega besedila pravi, da so ljudske in zadružne banke družbe, za katere je značilno izvajanje bančne aktivnosti, pri tem pa morajo prevzeti obliko delniške družbe z omejeno odgovornostjo (29. in 33. člen). Imenovanje predstavnikov v vse organe bank je prepuščeno skupščini delničarjev (29. in 33. člen), 28. člen pa še dodaja, da nad temi družbami ne sme izvajati kontrole nobena vladna avtoriteta.

Bistvena je torej normativa, ki se nanaša na delničarje. Tako v ljudskih bankah (30. člen), kot tudi v zadružnih bankah (34. člen), ima vsak delničar pravico samo do enega glasa, ne glede na število delnic, ki jih ima v lasti. V zadružnih bankah število delničarjev ne sme biti manjše od 200 in nihče od teh delničarjev ne sme biti lastnik paketa delnic, ki v nominalni vrednosti presega 80 milijonov ITL. Tudi v ljudskih bankah število delničarjev ne sme pasti pod 200, določilo o deležu kapitala, ki ga posamezen delničar lahko ima v lasti, pa pravi, da ta ne sme preseči 0,5% kapitala. Morebitni prestop tega praga se mora končati s prodajo presežnega deleža najkasneje v enem letu, saj se v nasprotnem primeru pravice nad tem deležem prenesejo na banko (30. člen). Tudi za upravljaljske pravice velja že prej omenjeno pravilo »en delničar, en glas«.

31. člen pravi, da lahko imajo ljudske banke v kontekstu koncentracije bančnega sistema tudi drugačno lastniško strukturo. Tako lahko Banka Italije v želji, da bi dosegla večjo racionalizacijo sistema, dovoli preoblikovanje ljudskih bank v delniške družbe ali pa dovoli združitve dveh ali več ljudskih bank, katere rezultat je nastanek delniške družbe. Lep primer takšne prakse je bila leta 1994 vključitev ljudske banke Banca Popolare di Lecco v skupino Deutsche Bank.

Normativni okvir, ki regulira udeležbo v kapitalu ljudskih bank, se po vsem tem zdi zelo rigiden; navzgor omejeno lastništvo (0,5%) in princip glasovanja, ki upošteva število »glav« in ne kvot, bi morala po vseh pričakovanjih zavirati nastanek stabilnih jeder delničarjev v posameznih bankah. Vendar pa je praksa pokazala prav nasprotno. Pri tem imajo bistveno vlogo zaposleni v ljudskih bankah, ki so hkrati tudi delničarji teh bank. Danes je v Italiji v ljudskih bankah zaposlenih približno 50.000 ljudi, od katerih je več kot polovica tudi delničarjev teh bank. Ti so se v nekaterih bankah uspeli organizirati tako, da dosegajo odločilno moč pri imenovanju novih članov uprave, v drugih ljudskih bankah pa jih v delničarskih knjigah ni mogoče zaslediti. V nadaljevanju bom analizo usmeril v dva ekstremna primera ljudskih bank (Tonucci, 1998, str. 91-96): Banca Popolare di Milano je tista, v kateri je vpliv zaposlenih-delničarjev močno čutiti, v drugi, to je v banki Banca Popolare di Verona, pa vpliva zaposlenih-delničarjev ni.

V ljudski banki Banca Popolare di Milano je združenih skoraj 111.000 delničarjev, od katerih je 5.000 zaposlenih-delničarjev, ki predstavljajo skoraj 5% »glav«, ki lahko glasujejo. Milanska banka kotira na borzi in kontrolira še dve banki, ki prav tako kotirata na borzi: to sta Banca Agricola Milanese in Banca Briantea. 18% kapitala je v lasti institucionalnih investorjev. Ne glede na to, da v ljudskih bankah obstajajo volilni odbori (*it.* Comitato elettorale), ki naj bi

skrbeli za pravilno in čim bolj uravnoteženo imenovanje članov uprave, pa je v milanski banki ta odbor le odsev dogovorov med zaposlenimi-delničarji, ki imajo kontrolo nad imenovanjem vseh 16 članov uprave. Institucionalni investitorji, ki v volilnem odboru predstavljajo več kot trikrat večje premoženje, pa v upravo ne prispevajo nobenega člana.

Glavna nevarnost možnosti vplivanja zaposlenih-delničarjev na imenovanje uprave in posledično tudi na politiko kreditiranja je dosegla takšne dimenzije, da je morala intervenirati celo Banka Italije. Predlagala je takšne popravke statuta ljudskih in združenih bank, da bi bil v upravi čim bolj enakovredno zastopan ves kapital in na ta način dala prve iztočnice, v katero smer naj gre razmislek o spremembi bančne zakonodaje na področju ljudskih bank.

Popolnoma drugačna pa je situacija v ljudski banki Banca Popolare di Verona, kjer je po združitvi z bankama Banco San Geminiano in San Prospero število delničarjev naraslo na več kot 120.000, od katerih je 4.200 zaposlenih-delničarjev. Vendar pa je vloga teh 4.200 zaposlenih-delničarjev močno omejena; čeprav gre za neke vrste »privilegirane« delničarje²⁴, so le-ti lahko udeleženi pri delitvi dobička, ne smejo pa sodelovati pri imenovanju članov uprave.

Zanimivo je, da primer milanske banke nikakor ni osamljen. Podobnih primerov je več; takšni sta na primer dve veliki ljudski banki iz Novare in Bergama, pa tudi ljudske banke iz Emilie Romagne, Creme in Cremona. Vmesno situacijo med tema ekstremoma lahko najdemo pri banki Credito Valtellinese, kjer imajo zaposleni-delničarji pravico do imenovanja samo enega člana uprave.

3.2.4. PRIVATNE BANKE

3.2.4.1. Banca Intesa, Banca Commerciale Italiana in Banca IntesaBCI

Drugi pomemben dogodek, ki je v zakrneli italijanski bančni sistem vnesel nekoliko svežine, je bila prodaja delnic banke Cariplo. Kot v primeru banke San Paolo, je tudi tu šlo za prodajo tistih delnic, ki jih je imela v lasti bančna fundacija banke Cariplo, bančna fundacija banke Banco Ambroveneto, kot največja lastnica te banke, pa je izvajala nakup teh delnic. Leta 1998 je to pomenilo rojstvo novega pomembnega bančnega pola z imenom *Ambrocariplo*.

Za nakup delnic lombardske banke se je potegovala tudi banka iz mesta Vicenza – Comit. Banka Comit bi lombardski banki sicer lahko ponudila tesnejšo povezavo z industrijskimi podjetji, a so prav posamezni sinergični učinki, ki bi lahko nastali med bankama Cariplo in Ambroveneto, bili tista prednost, ki je večinsko lastnico banke Cariplo – bančno fundacijo – prepričala v to, da je banka Ambroveneto dala prednost. Ti so se kazali kot garancija banke Ambroveneto, da bo banka Cariplo v novem bančnem polu imela pomembnejšo vlogo izmed obeh. Projekt Ambrocariplo se je končal z ustanovitvijo novega holdinga, v katerega so se združile bančne fundacije bank Cariplo, Ambroveneto, Cariparma, FriulAdria in Mediocredito Lombardo, potem ko so se le-te popolnoma umaknile iz pripadajočih bank - Fondazione Cariplo, Fondazione Cassa

²⁴ Ob stoletnici obstoja banke so dobili zaposleni bonus v obliki delnic.

di Risparmio di Parma in Fondazione Cassa di Risparmio di Piacenza. 31. decembra 2000 je nastala *Banca Intesa*, ki je 100% lastnik obeh bank.

Na čelu holdinga so bančne fundacije, ki so med seboj povezane z glasovalnim paktom; bančna fundacija Cariplo je vanj povezana z bivšimi delničarji banke Ambrosiano Veneto, ki pa so v tej banki že sestavljali stabilno jedro delničarjev. Fundacija Cariplo je v obstoječi glasovalni pakt vstopila tako, da je od banke Cariverona kupila 12,62% delež. Na koncu te prve faze je bančna fundacija Cariplo z 29% kapitala holdinga postala najpomembnejši delničar nove banke. Stabilno jedro so sestavljali še francoska banka *Crédit Agricole* s 25%, zavarovalnica *Alleanza Assicurazioni* z 8%, *Gruppo Lombardo* s 7%, preostali delež banke Cariverona pa so si razdelile banke *San Paolo di Brescia*, *Mittel*, *Ior* in *Istbank*.

Konec leta 2000 je *Banca Commerciale Italiana (Comit)* ponovno stopila na sceno. Takrat so se začeli aktivni pogovori o združitvi z banko Intesa. 1. marca 1994 je IRI z javno ponudbo delnic prodal 57% kontrolni delež v banki. 8,5% popust na končno tržno ceno delnic je povzročil, da je povpraševanje po delnicah banke preseglo ponudbo kar za 9-krat. S tem je vlada poskrbela, da je več kot 50% delež ostal v Italiji.

Kljub finančnemu uspehu prodaje bank, je privatizacija banke *Banca Commerciale Italiana* postala glavni vir kontroverzije. Čeprav se ime *Mediobanca S.p.A.* ne pojavlja med novimi lastniki privatizirane banke *Banca Commerciale Italiana*, pa pogled na upravo bank pove, kdo je pravi vodja. Od osemnajstih lastnikov banke *Banca Commerciale Italiana* jih je leta 1999 bilo kar 13 direktno ali indirektno povezanih z *Mediobanco*. Večina jih je bila kar lastnikov *Mediobance*. *Mediobanca* si je položaj najmočnejše finančne sile zadnjih 40 let v državi ustvarila zaradi tesnih vezi z najpomembnejšimi italijanskimi industrijskimi dinastijami, kot so *Fiat*, *Pirelli*, *Olivetti* in *Montedison*. Te so zagotovile, da so prišli pravi ljudje na prave položaje. Zato je vlada rešitev iskala v tem, da je zgornjo mejo lastništva postavila na vsega 3%. Toda »zavezniki« banke *Mediobanca* so kupovali majhne deleže, ki so v skupnem seštevku omogočili učinkovito uveljavljanje interesov. Strokovnjaki zato verjamejo, da je bil majhen delničar, ki naj bi v procesu privatizacije največ pridobil, preslabo zaščiten. Pojavljala so se tudi vprašanja glede transparentnosti izvajanih operacij in načina obveščanja investorjev v procesu privatizacije. Še več. Vse to je negativno vplivalo na cene delnic na milanski borzi, ki so v nekaterih primerih padle celo pod začetno raven kotacije.

Združitveni načrt bank *Intesa* in *Banca Commerciale Italiana* je predvideval popolno združitev bank in redefiniranje lastniških deležev. Lastniški deleži naj bi se gibali med 30% kapitala v lasti banke *Crédit Agricole* in 22%, ki ga bo ohranila bančna fundacija Cariplo (na ta način ne bo več prvi delničar banke), pa med 8-10% kapitala za *Gruppo Lombardo* in 8% kapitala za zavarovalnico *Alleanza Assicurazioni*. Te deleže so natančneje določili v glasovalnem sindikatu z dne 11. aprila 2000, ki so ga najpomembnejši delničarji banke oblikovali v okviru takšnih odstotkov, kot je bilo predvideno v združitvenem načrtu (glej *tabeli 12* in *13* na strani 24).

Tabela 12: Lastniška struktura banke Banca Intesa na dan 31.12.2000 (v %)

Delničarji z glasovalno pravico, katerih delež presega 2%	% kapitala
Caisse Nationale de Crédit Agricole	16,15
Fundacija Cariplo	9,87
Fundacija Cariparma	4,80
Alleanza Assicurazioni	3,66
Banca Lombarda	2,58
Commerzbank International SA	2,38
Drugi delničarji	60,56
Skupaj	100,00

Vir: Letno poročilo banke Intesa 2000, 2001, str. 93.

Tabela 13: Sestava glasovalnega sindikata delničarjev z dne 11. aprila 2000 (v %)

Delničarji, ki sodelujejo v glasovalnem sindikatu	% delnic v glasovalnem sindikatu	% delniškega kapitala
Caisse Nationale de Crédit Agricole	36,63	16,15
Fondazione Cariplo	22,39	9,87
Skupina Generali	14,25	6,28
• Assicurazioni Generali	2,07	0,91
• Alleanza Assicurazioni	8,29	3,66
• Druge družbe pod kontrolo družbe Assicurazioni Generali	3,89	1,71
Fondazione Cariparma	9,07	4,00
Skupina »Lombardo«	9,29	4,10
• Banca Lombarda	5,85	2,58
• IOR	1,93	0,85
• Mittel	0,92	0,40
• Abaxbank	0,37	0,17
• Credito Emiliano	0,22	0,10
Skupina Comerzbank	8,37	3,69
• Comerzbank AG	2,97	1,31
• Comerzbank International SA	5,40	2,38
Skupaj	100,00	44,09

Vir: Letno poročilo banke Intesa 2000, 2001, str. 93.

Potem ko sta banki v prvih mesecih leta 2001 dokaj hitro odgovorili na bistveno vprašanje, katera bo vodilna v združeni banki, je bilo vse pripravljeno za združitev bank. 1. maja 2001 je nastala največja bančna skupina v Italiji – *IntesaBCI*.²⁵ Porast kapitala, ki je bil posledica združitve z banko Commerciale Italiana in drugih sprememb, ki so se zgodili v lastniškem zemljevidu banke, se je 6. junija 2001 kazal tako, kot je prikazano v tabeli 14 na strani 25.

²⁵ Iz vrstnega reda bank v imenu združene banke je razvidno, katera ima vodilno vlogo in zakaj je relativno hitro prišlo do zaključka pogovorov.

Tabela 14: Sestava glasovalnega sindikata delničarjev z dne 6. junija 2001 (v %)

Delničarji, ki sodelujejo v glasovalnem sindikatu	% delnic v glasovalnem sindikatu	% delniškega kapitala
Caisse Nationale de Crédit Agricole	13,89	16,17
Fondazione Cariplo	8,49	8,49
Skupina Generali	5,40	5,83
Fondazione Cariparma	4,00	4,13
Skupina »Lombardo«	3,52	3,57
Skupina Comerzbank	3,17	4,26
Skupaj delničarji v paktu	38,47	42,45
Skupaj drugi delničarji		57,55
Skupaj		100,00

Vir: Polletno poročilo banke Intesa 2001, 2001, str. 80.

3.2.4.2. Unicredito

Tudi na prvi pogled manj zanimivi subjekti od opisanih, so bili akterji pri pomembnih projektih združevanja. Še posebej zanimiv je bil proces združevanja, ki je pripeljal do nastanka banke Unicredito. Banka se je oktobra 1998 organizirala kot holding z združitvijo bank Credito Italiano in Rolo Banca 1473 z bankami Cassa di Risparmio di Torino, Cassa di Risparmio di Verona, Vicenza, Belluno e Ancona in Cassamarca Trevigiana, Banca Mediocredito, Banca Monte Rovigo in Mediovenezie, leta 1999 sta se tem bankam pridružili še dve: Cassa di Risparmio di Trento e Rovereto in Cassa di Risparmio di Trieste. Takoj po združitvi so banko kontrolirale štiri bančne fundacije: dve, ki sta imeli popolnoma enak lastniški delež - to sta bili Fondazione Cassa di Risparmio di Torino in Fondazione Cassa di Risparmio di Verona, Vicenza, Belluno e Ancona s 43,86% kapitala, poleg njih pa še bančna fundacija Fondazione di Treviso z 11% in Fondazione di Trieste z 1,26% lastniškim deležem. Leta 1999 je banka začela kotirati na borzi, bančna fundacija iz Verone pa je morala prednostne delnice spremeniti v navadne. Tako se je lastniška struktura nekoliko spremenila; z upoštevanjem konverzije delnic je Fondazione di Verona postala najpomembnejši delničar z 49,85% kapitala, sledi torinska bančna fundacija z 39,17%, nato Fondazione di Treviso z 9,85% in na koncu tržaška bančna fundacija z 1,13% kapitala banke. Do konca leta 2000 je delež bančnih fundacij v kapitalu banke močno upadel (lastniški delež je padel na 30,7%), poleg tega pa so se glasovalne pravice dveh največjih delničarjev iz *tabele 15* na strani 26 s statutom banke omejile na vsega 5%.

Tabela 15: Lastniška struktura banke Unicredito na dan 31.12.2000 (v %)

Delničar	% kapitala
Fondazione Cassa di Risparmio di Verona, Vicenza, Belluno e Ancona	16,6
Fondazione Cassa di Risparmio di Torino	14,1
Skupina Allianz	4,9
Fondazione Cassamarca	2,9
Drugi delničarji	61,5
Skupaj	100,00

Vir: Letno poročilo banke Unicredito 2000, 2001, str. 79.

4. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI LASTNIŠTVA BANK V ITALIJI

Splošna značilnost lastništva bank že kar nekaj časa je, da posamezniki ali gospodinjstva niso najpomembnejši lastniki ali delničarji teh finančnih podjetij. Najpomembnejše so pravne osebe ali institucije, in sicer nefinančna ter predvsem finančna podjetja – tako imenovani institucionalni investitorji. Vendar pa je analiza štirih bančnih skupin pokazala, da se je v Italiji zaradi dolgotrajne relativne zaprtosti sistema in močnega vpliva politike na italijansko gospodarstvo lastništvo bank izoblikovalo na precej samosvoj način, nekateri ga imenujejo kar »italijanski«, ki se kaže v bančnih fundacijah kot najpomembnejših lastnikih bank. Te so se prav v procesu koncentracije bančnega sektorja začele povezovati, kar je pripeljalo do nastanka velikih bančnih skupin, kot so Banca IntesaBCI, Unicredito, Sanpaolo IMI, Banca di Roma in Cardine Banca (Jurančič, 2002, str. 50-53).

»Krivec« za nastanek bančnih fundacij je vsekakor bil Amato in njegov zakon, s katerim je zahteval preoblikovanje javnih bančnih zavodov v delniške družbe, s čimer je želel doseči učinkovit in družbeno sprejemljiv proces privatizacije, ki bi zastareli italijanski bančni sistem naredil primerljivega bančnim sistemom drugih evropskih držav. Vendar je situacija, ki je v italijanski bančni sistem vpeljala novo lastniško obliko in je bila prvotno mišljena kot prehodna, naenkrat povzročila dvoumnost bančnih fundacij: postale so močna institucija v neprofitnem sektorju, istočasno pa so ohranile močan nadzor nad kreditnimi institucijami in v njih ostale zakorenenjene vse do danes.

4.1. BANKE IN BANČNE FUNDACIJE TER PROBLEMI, POVEZANI Z NJIMI

Že takoj po vzpostavitvi bančnih fundacij naletimo na vrsto vprašanj, med katerimi je zelo pomembno vprašanje pravne narave bančnih fundacij: ali so bančne fundacije privatne ali javne narave. Sledi vprašanje tudi glede tega, katere so primarne aktivnosti, s katerimi se ukvarjajo bančne fundacije, torej katere cilje zasledujejo in na katerih področjih jih lahko izvajajo.

Z razvojem procesa privatizacije, ki ga je predvidel že Amatov zakon, se je transformacija direktno izpeljala le za tiste entitete, katerih vir dohodka je bil družabniškega tipa.²⁶ Za ostale

²⁶ Zakon pravi, da sama ideja bančnih fundacij temelji na nuji, ki izhaja iz »procesa privatizacije, da dodeljuje lastništvo delnic novih bank v obliki delniških družb vedno takrat, ko entiteta, ki se mora transformirati, nima bolj

subjekte, torej tudi za bančne fundacije, pa proces privatizacije, ki so ga bančne fundacije izvrševale s tehniko prenosa delnic bank na delniške družbe, ni spremenil pravne narave bančnih fundacij. Definicija bančnih fundacij torej ni pomembna za njihov obstoj: bančne fundacije niso postale privatne fundacije, ampak so ostale entitete javnega prava. Ves ta čas se proces privatizacije bank ni odvijal linearno, temveč se je odvijal z različnimi modifikacijami, kar je pred opazovalca postavljalo vprašanje, ali ta proces ni v nekem smislu zapletel vstop bančnih fundacij v splošno (obče) pravo oziroma je onemogočil preoblikovanje bančnih fundacij kot entitet javnega prava v privatne entitete. Amatov zakon je fundacijam dovolil prav to in je v sistem lastništva bank vnesel princip javne determinante.

Amatova zamisel, da bi bančne fundacije samo sodelovale pri prenosu delnic bank na delniške družbe in bi se po uspešnem prenosu popolnoma umaknile iz bank ter opravljale naloge na družbeno-socialnem področju, ni uspela. Prišlo je le do »kvazi« privatizacije bank. Bančne fundacije so močno posegale v politiko bank in aktivno sodelovale pri upravljanju bank. Zaradi tega se je spremenilo tudi pojmovanje poslanstva bančnih fundacij, ki je kot primarno funkcijo postavilo zagotavljanje poceni in kvalitetnih družbenih storitev. Primarna funkcija pa je postala sodelovanje pri upravljanju bank, ki je bila sprva mišljena kot pomožna funkcija bankam le v tolikšni meri, da se v privatiziranih bankah lahko ugotovi, kdo so novi lastniki in kateri so prevladujoči ter da se vzpostavijo vsi organi in funkcije za normalno delovanje bank.

Amato je kmalu ugotovil, da so bančne fundacije kot entitete, katerih prvotna naloga ni bila učinkovito upravljanje bank, odkrile ta »mehki« del zakona in ga s pridom izkoriščale kot pomemben vir dohodka. Postale so profitne in so se zato morale preoblikovati. Največji problem je bil, da Amatov zakon ni povedal, kako naj se to zgodi. Negotovost glede oblike fundacij izhaja prav iz njihovega namena, zaradi katerega so bile ustanovljene: dovoliti in pomagati pri preoblikovanju bank. Zato je pojav nove oblike v neprofitnem sektorju samo posledica, ne pa tudi gibalno procesa (Francesco, 1998, str. 7-10).

Javna narava bank ni uspela ločiti subjekta od objekta in jim zaradi tega ni bilo treba reševati konflikta v interesih med menedžerji in lastniki bank, ki so bili subjekti javnega prava. Ustanovitev bančnih fundacij je ta problem izpostavila; izpostavila ga je v obliki nasprotja med organi, ki upravljajo bančne fundacije, in organi, ki upravljajo banke. Problem vladanja podjetju se kaže torej v samem bistvu dveh institucij, ki sta nastali v procesu ločitve po Amatovem zakonu. V bankah kot delniških družbah menedžerji navadno delujejo v skladu z interesi lastnikov bank. Tako je tudi v tem primeru, le da lastniki bank dejansko niso predstavljali fizičnega lastništva bank, saj je le-to bilo v rokah bančnih fundacij in bi menedžerji morali biti odgovorni lastnikom bančnih fundacij. Tu pa se postavi novo vznemirljivo vprašanje: kdo sploh so lastniki bančnih fundacij in komu so bančne fundacije odgovorne.

ali manj družabniškega karakterja, to je takšnega, ki bi dovolil individualizirati delničarje nove delniške družbe« (Legge 30 luglio 1990, n. 218, 6.8.1990).

Tudi o tem so se kresala različna mnenja, ker pa Amatorov zakon ni spremenil pravne narave bančnih fundacij, so bančne fundacije enostavno pripisali lokalnim oblastem.²⁷ Lokalne oblasti na čelo fundacij postavljajo ljudi po politični poti in se zelo malo ozirajo na strokovne ali druge reference. Iz *tabele 16* je razvidno, da v povprečju kar 42,3% vseh poslancev v administrativne svete bančnih fundacij imenujejo lokalne oblasti in da je le 2% poslancev takšnih, ki tja spadajo po svojih strokovnih referencah. Tabela kaže tudi, da se ti odstotki v dveh in pol letih bistveno niso spremenili v prid izboru strokovnjakov v vodilne strukture bančnih fundacij. Ti poslanci, ki niso odgovorni za svoja dejanja, so na čelu fundacij ostajali tudi po več mandatov; do leta 1998 je bilo v posameznih mandatih v povprečju samo 38% novih poslancev. Poleg tega je kar 11% poslancev delovalo tako v organih bančnih fundacij, kot tudi v organih bank.²⁸

Tabela 16: Imenovanje poslancev v administrativne svete bančnih fundacij

Vir imenovanja	december 1998	junij 2000
	% vseh imenovanih poslancev	% vseh imenovanih poslancev
Občine	24,7	24,3
Province	15,3	15,0
Regije	3,0	3,0
CCIAA*	18,1	17,6
Univerze	3,6	3,7
Strokovnjaki iz gospodarstva	2,1	2,0
ACRI**	12,8	12,2
Drugi	20,5	22,2
Skupaj	100,0	100,0

* Camere di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura – Združenje trgovinskih, industrijskih, obrtnih in kmetijskih zbornic

** Associazione fra le Casse di Risparmio Italiane – Združenje italijanskih hranilnic

Vir: ACRI, 2000, str. 29 in interni podatki Sindikata bančnih delavcev Italije, 7.2.2002.

Tako kot je bila sama ideja ločitve profitnega od neprofitnega dela bank ter tretiranja le-teh kot podjetja pomembna za začetek preoblikovanja togega in nekonkurenčnega bančnega sistema, v katerem se je na banke vse bolj krepil pritisk parcialnih političnih interesov²⁹, pa so ideje in načrti demokristjanov in Amata bili premalo. Banke so še naprej ostale primeren vir, bančne fundacije pa primeren kanal nekaterih mest, občin in provinc predvsem za financiranje športnih (financiranje velikih in dragih nogometnih, kolesarskih, košarkarskih in odbojgarskih klubov), kulturnih (izredna skrb mest za kulturno dediščino – obnavljanje cerkva, starih mestnih jeder, tipičnih hiš, jedi, običajev...), zdravstvenih (nastajale so velike lokalne bolnišnice in zdravstveni domovi), socialnih in drugih sektorjev.

²⁷ To potrjuje tudi izjemna regionalna usmerjenost delovanja bančnih fundacij, saj so v povprečju 94,1% vseh projektov realizirale v regiji, kjer je imela sedež.

²⁸ Ta t.i. problem »dvojne službe« (*it. doppio incarico*) pa pravno sploh ni bil sporen, saj ga Amato v svojem zakonu ni uspel predvideti. Predvideli so ga naslednji zakoni in so ga tudi uspešno omejili, saj je ta odstotek junija 2001 znašal le še 5%.

²⁹ Izvajal ga je predvsem stari bančni lobi, sestavljen iz reformiranih komunistov, postfašističnih strank, sindikatov, levega krila krščanskih demokratov, ki je favoriziral državni nadzor nad bankami.

Tu izstopajo predvsem gospodarsko razvita severna mesta in mesta v srednji Italiji, kot so na primer Milan, Torino, Verona in Siena. *Tabeli 17 in 18* prikazujeta izrazito geografsko koncentracijo in koncentracijo po velikosti bančnih fundacij. Kar 45 od 81 bančnih fundacij, torej več kot polovica, deluje na severu Italije (tu izstopa predvsem severovzhod) in obvladuje premoženje v vrednosti približno 31.000 milijard ITL, kar predstavlja 82% celotnega premoženja bančnih fundacij. Koncentracija glede na velikost bančnih fundacij se kaže kot majhno število velikih fundacij (predvsem s severozahoda države), ki obvladuje večino premoženja bančnih fundacij; le 16 ali 20% vseh ima v lasti 71% celotnega premoženja sistema bančnih fundacij.

Tabela 17: Število in odstotek bančnih fundacij glede na velikost in geografski prostor (podatki se nanašajo na konec leta 1999)

Bančne fundacije					
1. Glede na velikost	Število	%	2. Glede na geografski prostor	Število	%
Velike	16	19,75	Severovzhod ³⁰	29	35,80
Srednje velike	16	19,75	Severozahod ³¹	16	19,75
Srednje	16	19,75	Center ³²	27	33,34
Srednje majhne	16	19,75	Jug ³³	9	11,11
Majhne	17	21,00			
Sistem bančnih fundacij	81	100,00		81	100,00

Vir: ACRI, 2000, str. 108.

Tabela 18: Porazdelitev premoženja bančnih fundacij glede na velikost in geografski prostor (podatki se nanašajo na konec leta 1999)

Velikost	Majhne		Srednje majhne		Srednje		Srednje velike		Velike		Skupaj	
	Mio ITL	%	mio ITL	%	mio ITL	%	mio ITL	%	mio ITL	%	mio ITL	%
SV	176.920	0,5	221.644	0,6	569.384	1,5	1.286.523	3,4	14.940.572	39,2	17.195.042	45,2
SZ	151.695	0,4	297.205	0,8	1.179.973	3,1	1.562.851	4,1	10.849.984	28,5	14.041.708	36,9
Center	400.899	1,1	796.884	2,1	755.710	2,0	2.535.672	6,7	1.254.405	3,3	5.743.571	15,1
Jug	31.353	0,1	526.503	1,4	542.537	1,4	0	0,0	0	0,0	1.100.393	2,9
Skupaj	760.868	2,0	1.842.236	4,8	3.047.603	8,0	5.385.046	14,1	24.765.464	71,0	38.080.714	100,0

Vir: ACRI, 2000, str. 37.

Veliko so k temu prispevali tudi pisci zakona sami. Italijanska pravna praksa je bila takšna, da so sprejemali nepopolne in zato dvoumne zakone, ki se jih je velikokrat dalo prirediti na takšen način, da se je doseglo ravno nasproten učinek tistemu, kar je zakon predvideval. To se je dogajalo tudi v procesu evropske integracije, ko so zakonodajo na določenem področju prilagodili evropskim zahtevam na takšen način, da je v specifičnih italijanskih razmerah postala

³⁰ Sem spadajo regije Trentino-Alto Adige, Veneto, Friuli-Venezia Giulia in Emilia Romagna.

³¹ To so regije Piemonte, Valle d'Aosta, Lombardia in Liguria.

³² Skupino sestavljajo regije Toscana, Umbria, Marche in Lazio.

³³ *It.* Mezzogiorno: Abruzzo, Molise, Campania, Puglia, Basilicata, Calabria, Sicilia in Sardegna.

neuporabna.³⁴ To je italijanske oblasti navadno prisililo, da so morale sprejeti drug zakon, ki je prvega skušal popraviti s tem, da ga je dopolnjeval ali popolnoma nadomestil. Bistven problem pa je še vedno predstavljalo premajhno število varovalk v obliki nadzornih institucij za nadzor nad izvajanjem zakonov v praksi. Regulacija bančnih fundacij ni pri tem nobena izjema, kar jim je omogočalo, da se niso natančno držali pravil igre.

Vse te probleme je Amato skušal odpraviti z drugo politiko, ki jo je oblikoval kot dopolnilni zakon št. 356/90 z dne 20. novembra prvotnemu zakonu (D. lgs. 20 novembre 1990, n. 356, 3.12.1990). Bilo je jasno, da je potrebno spremeniti funkcije bančnih fundacij. Njihovo aktivno vlogo je s tem zakonom omejil na zgolj administrativno vlogo v bankah. Čeprav so lahko še vedno ostale večinski, torej več kot 51% lastniki bank, pa fundacije niso smele posegati v politiko bank in na ta način uveljavljati politiko lokalnih veljakov. Večinski delež v bankah naj bi bančnim fundacijam prinašal »zgolj« dividende, ki bi predstavljale osnovni dohodek za opravljanje družbenih dejavnosti. V 12. členu tega zakona je zapisano, da morajo vsaj 50% prejetih dividend nameniti v rezerve. Zaradi tega je prišlo do velike zmede glede funkcij in pravne narave bančnih fundacij. Pojavilo se je bistveno vprašanje: ali je takšno zmanjšanje pooblastil bančnih fundacij dokončno pomenilo preobrazbo bančnih fundacij v »navadne« fundacije z družbeno-socialnimi cilji privatne narave?

Kar štiri leta so na to vprašanje skušali odgovoriti različni gospodarsko-politični, pravni in akademski krogi, medtem pa so bančne fundacije krepile svoj položaj v bankah. Dokončni odgovor je dala italijanska vlada, ki je pod pritiskom vedno močnejših lokalnih lobijev sprejela ugotovitve posebne pravne komisije, ki jo je prav za ta namen ustanovilo zakladno ministrstvo; funkcija bančnih fundacij je prav upravljanje bank in določila je, da morajo ohranjati kontrolo nad bankami. S tem, ko so bančne fundacije dobile pooblastilo za vodenje bank, se je spremenil tudi njihov temeljni namen, ki ni bil več financiranje družbenih dejavnosti, temveč ustvarjanje dohodka in posledično dobička. Drugi odstavek 14. člena istega zakona vse to potrjuje in zahteva, da bančne fundacije posredujejo periodične podatke o poslovanju nadzornim institucijam; poleg zakladnega ministrstva tudi Banki Italije, čeprav je nerazumljivo, čemu služijo centralni banki kot nadzorni instituciji bančnega sistema podatki o poslovanju subjektov z družbeno-socialnega področja (Merusi, 1995, str. 42-46).

S takšno ugotovitvijo se ni strinjal Lamberto Dini, takratni zakladni minister, ki je leta 1994 predstavil politiko, imenovano tudi »politika Dini«. Osnove je črpala iz zakona št. 474/94 z dne 18. novembra 1994 (Direttiva Ministro del Tesoro, 18 novembre 1994, 22.11.1994). Minister Dini je zaznal potrebo nujno odpraviti vez, ki jo je uvedel Amatov zakon med trajnostjo in zakoreninjenostjo bančnih fundacij v procesu vodenja bank, saj so konec leta 1996 upravljale s premoženjem, vrednim kar 51.890 milijard ITL (glej *tabelo 19* na strani 31). Udeležba bančnih fundacij v vseh bankah in drugih bančnih fundacijah je znašala 31.536 milijard ITL ali 88,2%

³⁴ Pred kratkim je v italijansko javnost prišel podatek, da je takšnih »neuporabnih« zakonov približno 55.000.

skupne vrednosti aktiv, od tega samo na podlagi deležev bančnih fundacij v pripadajočih bankah kar 98% oziroma 87,6% skupne vrednosti aktiv vseh bank in drugih bančnih fundacij.³⁵

Iz tabele 19 je razvidno, da je premoženje bank vsako leto naraščalo, tako da je konec leta 1999 znašalo 59.900 milijard ITL, konec leta 2000 pa je doseglo vrednost 68.853 milijard ITL (35,4 milijarde EUR). Kljub temu, da je skupna vrednost aktiv naraščala, tabela kaže, da je delež bančnih fundacij v vseh bankah (torej tudi pripadajočih bankah) in drugih bančnih fundacijah padal (konec leta 1999 je udeležba bančnih fundacij v vseh bankah in drugih bančnih fundacijah znašala 52,8%, konec leta 2000 pa le še 43,8% skupne vrednosti aktiv).

Tabela 19: Vrednost aktiv vseh bančnih fundacij ter vrednost in delež aktiv, ki so nastale na podlagi deležev v vseh bankah in drugih bančnih fundacijah in samo v pripadajočih bankah (stanja konec posameznih let)

Vrednost aktiv na podlagi:	31.12.1996			31.12.1997			31.12.1998		
	Mio ITL	mio EUR	%	mio ITL	mio EUR	%	mio ITL	mio EUR	%
Vseh udeležb	46.573.150	24.053,0	89,8	40.068.932	20.693,9	75,0	37.810.299	19.527,4	63,3
Udeležb v pripadajočih bankah	45.463.628	23.480,0	87,6	37.001.841	19.109,9	69,3	33.853.791	17.484,0	56,7
Skupaj	51.890.816	26.799,4	100,0	53.427.995	27.593,3	100,0	59.700.737	30.832,9	100,0

Vir: ACRI, 2000, str. 54.

K temu je prispeval tudi 1. odstavek 7. člena zakona, ki je skušal odpraviti prav to povezanost fundacij z bankami. V roku petih let po uveljavitvi zakona je predvideval javno prodajo deležev bank, ki so bili v rokah bančnih fundacij, tako da bi lahko zadostili kriterijem diverzifikacije: izdatki za zasledovanje s statutom predvidenih ciljev bančnih fundacij morajo biti več kot 50% pokriti z dohodki, različnimi od tistih, ki jih fundacije dobivajo od deleža v bankah, ali po alternativni varianti ne sme biti več kot 50% premoženja fundacij investiranega v premoženje bank. Tudi zato je predvidel možnost, da bi zmanjšale alikvoten del dividend, ki jih morajo kopičiti v obliki rezerv, na maksimalno 10%. Dinijev zakon je, poleg tega, da je vzpostavil kriterije za dokončen izstop bančnih fundacij iz bank in za diverzifikacijo investicij bančnih fundacij, nakazal tudi smer, v katero naj bi se ustanovni statuti bančnih fundacij spreminjali. V statute je zakon uvedel različne novosti; predvsem se je usmerila na notranjo reorganizacijo s posebno pozornostjo na sestavi organov, da bi bili lahko čim bolje zastopani interesi vseh tistih sektorjev, v katere so usmerjale svojo pomoč.

Bančne fundacije so bile, kljub dvema poskusoma umika, še vedno močno zakoreninjene v bankah tudi zato, ker si je zakladno ministrstvo v bistvu samo »zavezalo roke«. S 7. odstavkom 7. člena Dinijevega zakona so italijanske oblasti skušale razveljaviti norme dopolnilnega zakona št. 356/90, ki je reguliral nujen obstoj pravne determinante. Vse to pa ni zadostovalo, da bi se

³⁵ Leta 1994, preden je v veljavo stopil Dinijev zakon, je bila situacija še bolj drastična: takrat so bančne fundacije kar 95% skupne vrednosti aktiva ustvarile na podlagi prihodkov od kapitalskih udeležb v bankah in drugih bančnih fundacijah.

bančne fundacije iz javnih entitet spremenile v privatne. V 8. členu istega zakona je zapisano, da mora zakladni minister potrditi proces javne prodaje bank vedno, ko obstaja možnost, da se bo ustanovilo stabilno jedro delničarjev (Direttiva Ministro del Tesoro, 18 novembre 1994, 22.11.1994). Zakladni minister se je zavedal dejstva, da bi se stabilno jedro delničarjev v procesu »privatizacije« ustanavljalo okrog bančnih fundacij kot najpomembnejših delničarjev. Zato je razumljivo, da ni želel izdati nobenega dovoljenja za popolno privatizacijo bank, ki bi odstranilo glavno oviro pri procesu privatizacije – bančne fundacije.

Kot zadnji se je leta 1998 s svojim predlogom predstavil Carlo Azeglio Ciampi z zakonom št. 461/98 (Legge 23 dicembre 1998, n. 461, 7.6.1999) in dopolnilnim zakonom št. 153/99 (Decreto legislativo 17 maggio 1999, n. 153, 12.7.1999). Po eni strani je postavil temelje za dokončen proces restrukturiranja bančnega sistema, po drugi strani pa je skušal narediti temeljito revizijo fiskalnega poslovanja fundacij. Šele ta zakon je dokončno določil, da so bančne fundacije privatne narave s popolno statutarno samostojnostjo.

Najbolj zanimiva novost, ki jo je ta zakon prinesel, je sprememba nadzorne institucije. Nadzor nad bančnimi fundacijami naj bi namesto zakladnega ministrstva, ki se je kljub nekaterim pozitivnim poskusom izkazalo za preveč neučinkovito institucijo nadzora, prevzela vlada preko ministrstva za gospodarstvo, ki že nadzoruje neprofitne entitete, katerim pa naj bi se pridružile tudi bančne. Vse to pa bo veljalo od trenutka, ko bančne fundacije ne bodo več lastnice bank, v nasprotnem primeru bo nadzorni organ ostalo zakladno ministrstvo. Ta zakon je postavil časovno omejitev za prodajo deležev; fundacije vzpodbuja k čimprejšnji prodaji deležev v bankah na ta način, da jim do 15. junija 2006 ponuja, da to storijo v režimu davčne nevtralnosti, nujno pa se morajo iz bank umakniti do konca leta 2003.

Vsi dosedanja zakoni so »mehčali« bančne fundacije in njihovo zakoreninjenost v bankah ter jih skušali dokončno usmeriti v njihovo pravo poslanstvo – neprofitni sektor, vendar je šele Ciampijev zakon tisti, ki je začel kazati prve pozitivne rezultate. Če naredimo splošno analizo sredstev bančnih fundacij, ki jih imajo v bankah (glej *tabelo 20* na strani 33), ugotovimo, da so kar pri 51 od 81 bančnih fundacijah (te predstavljajo 77,7% celotnih aktiv) Ciampijeve ideje delovale; marca 2000, torej še pred iztekom z zakonom predvidenega roka za umik, niso imele ali pa so imele samo manjšinske deleže v bankah. Za tiste bančne fundacije, ki so uspele ohraniti kontrolne deleže, pa je značilno, da je število le-teh glede na predhodno leto padlo za 12 (z 42 na 30), delež premoženja pa s 34,8% na 22,3%.

Tabela 20: Število bančnih fundacij in delež premoženja, ki so ga imele v bankah na dan 31.3.2000

Skupine bančnih fundacij po velikosti deleža v bankah	Število bančnih fundacij	Delež premoženja posamezne skupine bančnih fundacij v celotnem premoženju bančnih fundacij
Bančne fundacije, ki nimajo več deležev v bankah	7	4,3
Bančne fundacije, ki imajo manjšinske deleže v bankah (<50%)	44	73,4
Bančne fundacije, ki imajo kontrolne deleže v bankah (>50%)	30	22,3
Skupaj	81	100,0

Vir: ACRI, 2000, str. 40 in interni podatki banke CRUP, 14.2.2002.

Sicer pa lahko kapitalske vezi med bančnimi fundacijami in bankami ne glede na to, ali je njihova udeležba v kapitalu bank večja ali manjša od 50%, delimo v naslednje skupine (ACRI, 2000, str. 41):

- a) direktna udeležba bančnih fundacij v kapitalu pripadajočih bank, to je v kapitalu bank, ki so z Amato reformo nastale iz hranilnic (*it. Casse di Risparmio S.p.A*), zastavljalic (*it. Banca del Monte S.p.A*) ali bank javnopravnega pomena (*it. Banca »ime banke« S.p.A*);
- b) direktna udeležba bančnih fundacij v kapitalu bank, ki so nastale z združitvijo pripadajoče banke z drugimi bankami;
- c) udeležba bančnih fundacij v kapitalu družb, ki imajo kontrolo nad bankami iz prvih dveh točk - gre za indirektno udeležbo bančnih fundacij v kapitalu pripadajočih bank ali bank, ki so nastale z združitvijo pripadajoče banke z drugimi bankami;
- d) direktna udeležba bančnih fundacij v kapitalu pripadajočih bank in istočasno indirektna udeležba v kapitalu iste banke, ki je vključena v holding pripadajočih bank – gre za kombinacijo lastniških oblik pod točkama a) in c);
- e) udeležba bančnih fundacij v kapitalu novoustanovljenih bančnih skupin, kot so na primer Banca Intesa, Unicredito Italiano in Cardine Banca.

Za nekoliko bolj natančno predstavitev različnih lastniških vezi med bančnimi fundacijami in bankami, glej *tabelo 21* na strani 34. V številkah pa bi kapitalske udeležbe prvih 11 največjih bančnih fundacij v italijanskih bankah konec leta 2000 izgledale takole (ACRI, 2001, str. 62):

1. Fondazione Cariplo je bila lastnica 8,5% kapitala banke IntesaBCI;
2. 66,1% kapitala banke Monte dei Paschi di Siena je bilo v rokah Fondazione Monte dei Paschi di Siena;
3. Compagnia San Paolo je bila v kapitalu banke San Paolo IMI udeležena s 16,1%;
4. Ente Cassa di Risparmio di Roma je imela 18,6% kapitala banke Banca di Roma;
5. peta največja bančna fundacija Fondazione Cassa di Risparmio di Verona je imela v lasti 19,3% banke Unicredito, prav tako pa sta lastnici te iste banke bili tudi
6. Fondazione Cassa di Risparmio di Torino s 14,5% in Fondazione Cassamarca s 3,8%;

7. v kapitalu banke Cassa di Risparmio di Firenze je Ente Cassa di Risparmio di Firenze bila prisotna s 43,2%;
8. Fondazione Cassa di Risparmio di Cuneo je imela delež v banki Banca Regionale Europea v višini 11,4%;
9. v bančni skupini Cardine je bila Fondazione Cassa di Risparmio di Padova e Rovigo prisotna s 40,2%, lastnik te iste skupine pa je bila tudi
10. Fondazione Cassa di Risparmio di Bologna s 28,6%;
11. Fondazione Cassa di Risparmio di Genova je imela kontrolo (58,7%) nad banko Banca Carige.

Tabela 21: Število bančnih fundacij, delež premoženja in povprečni lastniški delež bančnih fundacij, ki so ga imele v bankah po skupinah bančnih fundacij na dan 31.3.1999 in 31.3.2000

	31.3.1999			31.3.2000		
	1*	2**	3***	1*	2**	3***
A. Bančne fundacije, ki so direktne ali indirektne lastnice deležev bank, ki so večji od 50%	42	34,8	72	30	22,3	70,5
• DIREKTNO LASTNIŠTVO	39	26,5	72	29	20,8	71,1
a) v pripadajoči banki	37	23,9	72,7	28	19,0	71,5
<i>od katerih 100% lastništvo</i>	1	0,4		1	0,4	
b) v novi banki, ki je nastala z združitvijo	2	2,6	58,6	1	1,8	58
• INDIREKTNO LASTNIŠTVO (preko holdingov)	3	8,3	71,6	1	1,6	53,3
B. Bančne fundacije, ki so direktne ali indirektne lastnice deležev bank, ki so manjši ali enaki 50%	33	63,1	24,8	44	73,4	22,0
a) v banki, iz katere so izšle	7	3,3	26,7	16	5	26,7
b) v novi banki, ki je nastala z združitvijo	6	5,8	21,8	8	7,4	19,0
c) preko holdingov	4	2,9	22	0		
d) tako direktno kot preko holdingov	10	3,5	34	6	3,0	28,7
e) v novi kreditni skupini	6	47,5	12,1	14	58,1	15,3
C. Bančne fundacije, ki niso ne direktne kot tudi ne indirektne lastnice bank	6	2,1		7	4,3	

* Stolpec 1: število bančnih fundacij, ki ustrezajo posameznim skupinam

** Stolpec 2: delež premoženja bančnih fundacij, ki ustrezajo posameznim skupinam, v celotnem premoženju bančnih fundacij

*** Stolpec 3: povprečni lastniški delež bančnih fundacij v bankah

Vir: ACRI, 2000, str. 42.

Italija je z različnimi zakoni skušala doseči popolno ločitev med profitnimi in neprofitnimi cilji, pri katerih bi banke v obliki delniških družb zasledovale prve, to je profitne, bančne fundacije pa slednje, to je neprofitne cilje. S takšno delitvijo bi lahko vzpostavili učinkovit odnos z lokalnimi skupnostmi in bi se lahko povzdignili nad ideološke ovire, ki omejujejo razvoj italijanskega bančnega sistema. Do takrat pa bo italijanski bančni sistem ostal »popačen«, kot ga je imenoval sam iniciator te ideje Amato.

Kljub vsemu pa so bančne fundacije dale nov zagon za razvoj neprofitnega sektorja v Italiji; fundacije Cariplo, Monte dei Paschi di Siena, Compagnia di Sanpaolo so med največjimi fundacijami na svetu. Da gre za resnično velike subjekte, nam pričajo tudi podatki o vrednosti premoženja vseh bančnih fundacij.

Bančne fundacije so tako postale glavna ovira pri procesu privatizacije in že kmalu po ustanovitvi le-teh so se začela pojavljati mnenja, da bi bilo vredno razmisliti o prenehanju delovanja teh oblik. Če bančna aktivnost po Amatovem zakonu nima več rekvizitov, da bi lahko ostala javna storitev za zadovoljevanje kolektivnih potreb, potem mora bančna fundacija najti novo družbeno funkcijo, ki bo utemeljevala njen obstoj. Za te entitete je mogočih več variant, ki so prikazane v *prilogi 9*.

4.2. BANKE IN ZAVAROVALNICE: FORMIRANJE FINANČNIH POLOV

Če izvzamemo bistveno značilnost, ki lastniško strukturo italijanskih bank razlikuje od lastniških struktur bank v razvitih evropskih bančnih sistemih – bančne fundacije, tudi za italijanske banke velja, da so njihovi najpomembnejši delničarji druga podjetja. Vendar pa nam je analiza lastniške strukture vzorca bank pokazala, da to nikakor niso nefinančna podjetja. Če torej izločimo nefinančna podjetja, nam kot možni lastniki bank ostanejo samo druge banke in druge finančne institucije, med katerimi so pomembni predvsem t.i. institucionalni investitorji, kot so na primer zavarovalnice, pokojninski in investicijski skladi. Od teh institucionalnih investitorjev so v Italiji vedno bile (in še vedno so) najpomembnejše prav zavarovalnice, kar pa je, če izvzamemo bančne fundacije kot lastnike bank, povsem primerljivo z drugimi razvitimi evropskimi državami. Obratna lastniška povezava med bankami in zavarovalnicami obstaja in jo ureja Enotno besedilo. Pri tem, da banke postanejo lastnice zavarovalnic, ne postavlja skoraj nikakršnih omejitev z edino izjemo, da v kontroliranem premoženju ne presežejo 40%.

Hiter proces uvajanja finančnih inovacij v bančno in zavarovalniško prakso je vztrajno brisal mejo med tema dvema sektorjema in povečeval možnosti za skupno sodelovanje. Odgovor bank in zavarovalnic na novo situacijo je bil izrazito pozitiven: na podlagi navzkrižnega lastništva med bankami in zavarovalnicami so se začeli formirati finančni konglomerati in t.i. družbe »bancassicurazione« z namenom prodaje polic preko bančnih okenc, da bi racionalizirali poslovanje. Vendar nas bolj kot skupna prodaja storitev bank in zavarovalnic (*it. bancassicurazione*) zanima kapitalska povezava med bankami in zavarovalnicami.

Zavarovalnice so si v procesu privatizacije v kapitalu italijanskih bank vselej pridobile močno vlogo. Lastniški deleži zavarovalnic v bankah so večkrat predstavljali zapletene finančne operacije, ki pa so bile temelj nastanku zapletenega sistema lastniških navzkrižnih povezav. Temeljne povezave med nekaterimi večjimi bankami in pomembnejšimi zavarovalnicami so naslednje (Valieri, 1999, str. 82-87):

1. zavarovalnica *Generali* in banka *Comit*: med njima obstaja navzkrižno lastništvo, celo več: zavarovalnica *Generali* je ena izmed treh največjih delničarjev banke *Comit*, skupaj sta tudi lastnici družbe »bancassicurazione« *Assiba*, vsaka s 50%;
2. zavarovalnica *Alleanza* in banka *Ambrocariplo (Banca Intesa)*: zavarovalnica sodeluje v delničarskem paktu, ki nadzoruje holding kot lastnika dveh bank;

3. zavarovalnica *Ras* in banka *Credit*: zavarovalnica *Ras* je največji lastnik banke *Credit* in na podlagi tega lastništva kontrolira banko *Rolo Banca 1473*. Pri tem je potrebno poudariti, da na povezave med zavarovalnico *Generali* in banko *Credit* na eni strani in zavarovalnico *Ras* in banko *Credit* na drugi strani močno vpliva banka *Mediobanca*;
4. zavarovalnica *Ina* in banki *Banca Nazionale del Lavoro* ter *Banco di Napoli*: zavarovalnica, ki je že bila lastnica rimske banke, si je skupaj z njo pridobila večinski delež banke *Banco di Napoli*;
5. zavarovalnica *Toro* in banka *Banca di Roma*: torinska zavarovalnica je najpomembnejši delničar rimske banke in skupaj z bančno fundacijo predstavlja stabilno jedro delničarjev, ki kontrolira banko;
6. zavarovalnica *Reale Mutua* in banka *Sanpaolo IMI*: zavarovalnica je del stabilnega jedra delničarjev torinske banke.

Pri tem je zanimivo dejstvo, da so zavarovalnice lahko povezane tudi z več bankami naenkrat, medtem ko so banke navadno delničarji samo ene zavarovalnice.

Da so zavarovalnice zavzele tako pomembno mesto v lastniški strukturi bank in so danes praktično edini institucionalni investitorji, ki lahko predstavljajo »pomembne« lastnike bank, obstajata vsaj dva razloga. Lahko bi rekli, da imata oba enako zgodovinsko ozadje in izhajata iz tradicionalne povezanosti med bankami in zavarovalnicami kot pomembnimi nebančnimi finančnimi posredniki.

Dolgo časa so bile v Italiji, tako kot tudi po vsej Evropi, prav zavarovalnice edini institucionalni investitorji, ki so bili in zato primerni za lastnike bank. Poleg tega je Italija država, kjer so drugi institucionalni investitorji, ki niso zavarovalnice, kot so investicijski skladi, posebno pa še pokojninski skladi, sorazmerno nove institucije. Razvijati so se začeli šele v začetku devetdesetih let, zaradi česar še niso tako veliki in razviti.

Z razvojem institucionalnih investitorjev je v Italiji začelo pridobivati na pomenu tudi zunanje financiranje podjetij preko finančnih trgov z izdajanjem obveznic in delnic. Začelo je nadomeščati izrazito bankocentričen italijanski model, ki ga je vpeljal bančni zakon iz leta 1936. Ta je, zaradi krize modela »mešane« banke, zelo rigidno ločil banke od industrijskih podjetij in bančno financiranje v strogo komercialne namene od financiranja industrijskih podjetij, ne da bi pri tem zagotovil paralelni razvoj trgov delnic in obveznic. Takšna situacija je trajala kar pol stoletja, dokler ni v začetku šestdesetih let dvajsetega stoletja guverner centralne banke Guido Carli predstavil predlog, da bi se tudi v Italiji vzpostavili direktni kanali za financiranje industrijskih podjetij po vzoru anglosaksonskih držav. Vendar je bila zakoreninjenost starega sistema premočna. Zato je moralo preteči še nadaljnjih trideset let, da so se z vzpostavitvijo Enotnega besedila pod pritiskom evropske normative in procesa privatizacije ti direktni kanali zares vzpostavili. Tu pa pridemo do vprašanja, ali so lahko tudi nefinančna podjetja lastniki bank.

4.3. BANKE IN NEFINANČNA PODJETJA

Da bi rešile propadajočo industrijo, so italijanske oblasti, zaradi negativnih izkušenj z navzkrižnim lastništvom med bankami in industrijskimi podjetji, z bančnim zakonom iz leta 1936 delničarstvo nefinančnim podjetjem enostavno prepovedale. Takšne prepovedi pa Enotno besedilo iz leta 1994 ni »podedovalo«. Kljub temu, da formalne prepovedi ni, si je težko zamisliti, da bi nefinančna podjetja po vseh negativnih izkušnjah bila lastniki bank; a zgodovina se hitro ponavlja. Za Italijo je trenutno značilna popolnoma zrcalna slika – banke so pomembni delničarji velikih nefinančnih podjetij in ne (še) obratno.

Pravne norme, ki so pred sprejetjem Enotnega besedila iz leta 1994 prepovedovale bankam, da bi imele lastniške deleže v nefinančnih podjetjih, so onemogočile, da bi banke in nefinančna podjetja vzpostavila trajen in zanesljiv dolgoročni odnos. To se je poznalo kot odsotnost t.i. »relationship bankinga«.

V drugi polovici devetdesetih let so začele tudi nekatere velike banke s kupovanjem lastniških deležev v kapitalu industrijskih podjetij. Takšna dejanja so posledica različnih motivov. Na prvi pogled se najpomembnejši med njimi zdi prav možnost vplivanja na odločanje v podjetju, ki bi se kazala v višjih dividendah. Vendar pa pomeni prisotnost bank v kapitalu nefinančnih podjetij še mnogo več. Lastniške deleže v nefinančnih podjetjih si lahko banka na »nujen« način pridobi, ko podjetje zaide v težave. Takrat banka dane kredite, ki niso bili vrnjeni, enostavno spremeni v lastniški delež. Lastniški deleži so lahko tudi podlaga za to, da banke bolje spoznajo podjetja, s katerimi največ poslujejo, da se na ta način izboljša pretok informacij (zmanjšanje asimetrije informacij). Zato Enotno besedilo ne prepoveduje kontrolnih lastniških deležev bank v nefinančnih podjetjih, temveč zagotavlja, da takšna udeležba bank v kapitalu nefinančnih podjetij ne bi ogrozila stabilnosti poslovanja bank. Če ne gre za kvalificirane lastniške deleže, je bankam dovoljeno v nefinančnih podjetjih prestopiti mejo 15% kapitala.

V zadnjem času se je Italija začela posluževati nemškega modela, v katerem so še posebno pomembni lastniški deleži bank v javnih podjetjih. Ta podjetja imajo močno razdrobljeno lastništvo, zaradi česar postane nadzor nad podjetji otežen. Stroški nadzora nad takimi podjetji postanejo za majhne delničarje relativno visoki v primerjavi s stroški, ki jih imajo banke, zato leti bankam prepustijo izvajanje kontrole nad menedžmentom. Prisotnost bank kot lastnikov nefinančnih podjetij daje trgu signale, da je takšno podjetje stabilno, kar je za javna podjetja izredno pomembno.

Vedno bolj pomembni postajajo ti vidiki tudi za privatna podjetja. Zdi se, da se je v tej situaciji najboljše znašla milanska banka Mediobanca, okrog katere se je oblikovala t.i. Galaksija Sever (*it. Galassia del Nord* – Rocco, 1994, str. 11-15). Gre za novinarski tîrmin, ki se je izoblikoval v medijih. Njegova značilnost je, da označuje kompleksno, nikakor pa ne enotno in homogeno mrežo lastništev, ki s centraliziranim delovanjem in obnašanjem zagotavljajo nadzor nad upravljanim premoženjem in ohranjajo pomembno strateško pozicijo, ki je podlaga za glasovalne sindikate in nadzor. Ime Galaksija Sever izraža tudi geografsko pripadnost skupin z različnih

območij, ki jih ta finančni in industrijski konglomerat, kot nekakšna konfederacija skupin, med sabo povezuje (Rocco, 1994, str. 11-15):

- industrijske skupine, kot so skupina Agnelli, skupina Compart-Montedison, Holding Partecipazioni Industriali (bivši Gemina), skupina Marzotto, skupina Pirelli, skupina Pesenti skupina Orlando in skupina Ligresti;
- nekatere najpomembnejše italijanske zavarovalnice, kot so Genaralli in Alleanza, Sai in Maa, Fondaria in Toro;
- po privatizaciji pa še nekatere privatne banke: Credit, Comit in Rolo Banca 1473;
- pa tudi tuje finančne skupine, kot so Paribas, Lazard, Deutsche Bank in zavarovalnica Ras iz nemške skupine Allianz.

4.4. BANKE IN DRŽAVA

Podobno razmišljanje, kot velja za nefinančna podjetja, velja tudi za državo. Podjetja in banke so v procesu reševanja krize med seboj imela razne vložke in tako tvorila celo mrežo navzkrižnih vlaganj. Ti navzkrižni lastniški deleži so se prenesli na državno holdinško družbo IRI, med katerimi so bile tudi tri takratne največje in najpomembnejše banke, ki svojih naložb niso mogle umakniti iz podjetij. Te banke so dobile status »bank nacionalnega interesa«, ki so ga zadržale vse do njihove privatizacije v 90-ih letih. Poudariti je treba, da v tem primeru ni šlo za nacionalizacijo (kot v nekaterih zahodnoevropskih državah), temveč le za prenos lastništva (slabih terjatev) iz bank (in podjetij) na holding IRI.

Banke so s tem, ko so postale »banke nacionalnega interesa«, postale javne in ne državne banke. Razliko med državno in javno banko lahko razložimo analogno kot razliko med državnim in javnim podjetjem, pri čemer državno podjetje pomeni podjetje v večinski državni lasti, ne glede na to, s katero aktivnostjo se ukvarja, medtem ko je javno podjetje lahko v državni, privatni ali mešani lasti. Bistvena komponenta, ki definira javno podjetje, je zagotavljanje dobrin ali storitev, ki povečujejo družbeno blaginjo.

Vidimo, da tudi italijansko pravo definira javno podjetje kot podjetje, ki opravlja lastne dejavnosti. Bolj natančno, po De Carliju (1995, str. 59), lahko tudi država in javne službe opravljajo dejavnosti, ki jih v splošnem opravljajo privatna podjetja in tudi dejavnosti države se lahko opravljajo v podjetju. Italijanski civilni zakonik, predvsem pa člena 2082 in 2093, dopušča naslednjo definicijo javnega podjetja (Treves, 1974, str. 57): javna podjetja so tista podjetja, ki so organizirana za proizvodnjo in menjavo blaga in storitev, katerih poslovanje nadzira država. To so podjetja, ki so po kriteriju nadzora in ne po kriteriju dejavnosti pridobila karakteristiko javne gospodarske družbe. Nadzor, ki se lahko izvaja v mnogih oblikah, ki pa niso vedno jasno razvidne in se včasih celo prekrivajo, državi na eni strani zagotavlja pregled nad poslovanjem podjetja, na drugi strani pa ji omogoča aktivno spremljanje in ustvarjanje pogojev za usmerjanje aktivnosti v javnem podjetju.

Prvotno ozko mnenje, da se v javnem podjetju odvija privatna ekonomska aktivnost, s katero se ukvarjajo državni organi oblasti, je kasneje izpodrinilo širše pojmovanje javnega podjetja. V to kategorijo sodi vsako finančno in nefinančno podjetje, torej tudi banke, v katerega je vključeno

katerokoli državno telo in v katerem so zastavljeni družbeni cilji. Le slednje opravičuje intervencijo države, kadar to zahtevajo okoliščine, pri čemer velikost lastniškega deleža ni pomembna. Upošteva družbeno dimenzijo, je mogoče zelo ohlapno definirati takšna finančna in nefinančna podjetja kot gospodarsko skupino države, ki se lahko primerja z državnimi organi, ki postavljajo politične in družbene temelje države in zanje tudi skrbijo.

V kategorijo javnih bank so torej spadale vse banke zakladnega ministrstva kot državnega organa. To so bile Banca Nazionale del Lavoro, Banco di Napoli, Mediocredito del Sud, Mediocredito Centrale, Credito Industriale Sardo, Banco di Sicilia, pa tudi banka iz vzorca - rimski bančni institut IMI (glej *prilogo 5*). V to kategorijo so spadale tudi vse tiste banke, ki so prešle pod okrilje državne holdinške družbe IRI, katere 100% lastnik je spet bilo zakladno ministrstvo. To so bile Banca Commerciale Italiana, Credito Italiano in še ena banka iz vzorca - Banca di Roma. Nekoliko drugačno obravnavo zahteva bančni institut San Paolo. Čeprav je bilo pred privatizacijo med delničarji banke San Paolo zaslediti zakladno ministrstvo kot državni organ, pa so to banko italijanske oblasti uvrščale v skupino javnih podjetij zato, ker je bila največja banka in zato najpomembnejša za uveljavljanje zastavljenih družbenih ciljev, ki so povečevali družbeno blaginjo. To so bile torej banke, ki so bile državne samo toliko, kolikor je bilo njihov lastnik zakladno ministrstvo, kolikor so prenesle lastništvo na holding IRI kot državno institucijo in kolikor so imele poseben status za uveljavljanje družbenih ciljev, delovale pa so zgolj v javno dobro.

Proces privatizacije bank v devetdesetih letih je povzročil, da se je državna holdinška družba IRI iz bank popolnoma umaknila. Skladno s tem so se t.i. banke nacionalnega interesa preimenovali v javne banke. Nekoliko več problemov se je pojavljalo pri bankah zakladnega ministrstva, ki je bilo tudi popolni lastnik holdinške družbe IRI. Nekatere večje javne banke, ki so bile pod direktnim nadzorom zakladnega ministrstva, so izvedle samo navidezno privatizacijo, saj so novi lastniki postali spet delničarji iz javnega sektorja. Čeprav se zdi, da privatizacija bank, ki so bila in so še vedno pod okriljem zakladnega ministrstva, ni in ne bo zapletena, pa trd oreh še vedno predstavlja prav močan odpor bančnih fundacij proti privatizaciji.

4.5. BANKE IN GOSPODINJSTVA

Če izločimo državo, institucionalne investitorje in nefinančna podjetja, nam kot možni najpomembnejši delničarji bank ostanejo samo še gospodinjstva. To so delničarji, ki so do deleža v kapitalu bank prišli v procesu privatizacije javnih bank. Značilnost privatizacije italijanskih bank je bilo ogromno zanimanje gospodinjstev, katerih povpraševanje po delnicah bank je na javnih ponudbah večkrat presevalo ponudbo, tako na primer pri prodaji delnic banke Credito Italiano za šestkrat, v primeru banke Banca Commerciale Italiana pa kar za devetkrat.

Na splošno so italijanske oblasti v procesu privatizacije bank iz podobnih ideoloških razlogov, kot so jih v procesu privatizacije poudarjali v Sloveniji, dajali zgolj navidezno prednost gospodinjstvom pred na primer institucionalnimi investitorji (takšen je bil primer banke Banca di Roma). Država je z ugodno ceno, ki je bila v javni ponudbi celo drugačna od cene, ki je veljala za institucionalne in druge investitorje, pod pretvezo pravičnosti želela izkazati nekakšno

»zahvalo za lojalnost državljanov in državljanek« in izpeljati družbeno bolj sprejemljiv proces privatizacije. Resnica je bila drugačna. Lastniška struktura sicer visokih lastniških deležev gospodinjstev je bila tako razdrobljena, da se je realna moč zlahka koncentrirala v rokah drugih delničarjev – institucij. K temu je prispeval tudi razvoj finančnih trgov, ki je gospodinjstvom omogočil dober izkupiček za prodajo delnic, ki so jih dobili praktično zastonj. Nekoliko drugačne zakonitosti sicer veljajo pri ljudskih in združenih bankah, kjer so v nekaterih bankah zaposleni tudi delničarji in imajo v teh bankah bistveno vlogo, vendar pa to ne predstavlja splošnega vzorca lastništva bank. Zato gospodinjstva ne morejo postati pomembni delničarji italijanskih bank, saj so institucije prevladujoči lastniki, ki sestavljajo stabilna jedra delničarjev bank. To so predvsem bančne fundacije, zavarovalnice kot institucionalni investitorji in druge banke.

4.6. SMER RAZVOJA LASTNIŠKE STRUKTURE ITALIJANSKIH BANK

Na podlagi analize lastniške strukture bank, zajetih v vzorcu, ugotavljam, da se relativni pomen bančnih fundacij kljub dejstvu, da so še vedno najpomembnejši in najbolj zakoreninjeni delničarji večine italijanskih bank, iz leta v leto zmanjšuje, obstajajo pa tudi že resni nameni, da bi se jih dokončno ukinilo. Poleg tega so zavarovalnice še vedno edini pomemben institucionalni investitor, lastništva nefinančnih podjetij praktično (še) ni, država se je v procesu privatizacije že skoraj umaknila iz bank, gospodinjstva pa ne morejo biti primerni lastniki. Če je dovolj finančnih institucij, potem so te institucije prevladujoče lastnice ne samo bank, ampak finančnih institucij nasploh. Tako velja za finančne institucije, da so njihove lastnice predvsem druge finančne institucije, katerih lastnice so predvsem spet druge finančne institucije (Ribnikar, 2001, str. 50-54). To bo naredilo italijanski bančni sistem povsem primerljiv z bančnimi sistemi drugih evropskih držav tudi v značilnostih lastniške strukture bank.

Če naj stabilno jedro delničarjev bank tvorijo druge finančne institucije, mora vsekakor priti do navzkrižnega lastništva ali delničarstva med finančnimi institucijami (med bankami ter drugimi bankami in zavarovalnicami). Vendar pa se v ta krog lahko v večjem ali manjšem obsegu vključijo tudi nefinančna podjetja. Pri tem ne gre toliko za to, da obstaja lastništvo nefinančnih podjetij zgolj zaradi tega, ker drugih lastnikov enostavno ni ali pa jih primanjkuje. Nefinančna in finančna podjetja so enostavno začela iskati ugodne priložnosti za finančne naložbe na eni strani, po drugi strani pa boljši kontakt in preglednost nad poslovanjem enih in drugih. Nastajati so začele redke, vendar izjemno močne bančno-podjetniške skupine (*it. banca-impresa*).

Mreža lastniških povezav med bankami in finančnimi institucijami, ki privede do tega, da so njihovi prevladujoči lastniki finančne institucije, katerih prevladujoči lastniki so spet finančne institucije, omogoča italijanskim bankam še eno značilnost. Trdna jedra delničarjev, ki so se vzpostavila na podlagi delničarskih dogovorov o skupnem glasovanju in nadzoru nad bankami, je praktično nemogoče razbiti. Čeprav so delničarji, ki sestavljajo stabilno jedro, pri odločanju večkrat omejeni z upravljalskimi deleži, pa to ne velja za prevzem banke. Kontrolni delež delnic ostaja še vedno trdno v rokah delničarjev stabilnega jedra. Preko trga kapitala ali nakupa delnic, ki so na trgu (to je tistih, ki niso v rokah stabilnih delničarjev), tako ni možen prevzem banke.

Ribnikar (2001, str. 50-54) v svojem članku piše, da so takšne banke »zaklenjene« z delničarstvom tistih, ki tvorijo stabilno jedro.

Tako bo možno tudi relativno lahko odgovoriti na vprašanje, kdo bo vstopil v lastniške strukture italijanskih bank, ko bodo bančne fundacije dokončno prodale svoje kontrolne deleže v bankah. Ob tem se zastavlja vprašanje, kako bodo v novih razmerah zagotavljale svoj vpliv v bankah. Gotovo bodo še dolgo vplivnejše od tujih delničarjev, ki navadno ne sestavljajo stabilnih jeder delničarjev bank in nimajo možnosti prevlade. Za morebitne kupce iz tujine je zato prevzem banke nemogoč, saj za to z ustrežno regulativo vedno poskrbi tudi centralna banka (Močivnik, 11.5.2002). Če bo v Italiji dovolj finančnih institucij, potem bodo te institucije prevladujoče lastnice ne samo bank, ampak finančnih institucij nasploh. Če poleg bank ne bo dovolj drugih finančnih institucij, potem ne bi bilo nič nenavadnega, če bi se v lastništvo bank začela vključevati tudi nefinančna podjetja.

5. SKLEP

Italijanske banke so desetletja delovale na zaščitenem trgu, zaradi česar so postale neučinkovite in nekonkurenčne. Italijanske oblasti so ugotovile, da bodo domače banke lahko konkurirale tujim šele takrat, ko bodo sposobne odpraviti omejitve in znižati stroške ter tako spremeniti strukturo marže obrestnih mer. To bodo lahko naredile le v primeru, da bodo sposobne razviti in komitentom ponuditi konkurenčne storitve, a tu se zdi, da je krhkost italijanskih bank še toliko večja. Anomalija italijanskih bank je dvakrat negativna: na absolutni ravni in v dinamiki rasti.

Italijanski bančni sistem se je danes znašel v samem središču procesov, ki jih mnogi strokovnjaki v Italiji definirajo kot pravo revolucijo. V najkrajšem času se bo moral prilagoditi novim pravilom, a volje do reform ne kaže preveč. Če ne drugače, jih bo Italija morala sprejeti zaradi pritiska Evropske unije. Procesi, kot so koncentracija in restrukturiranje bančnega sistema ter privatizacija bank, lahko italijanske banke postavijo v položaj, ko se bodo lahko enakovredno kosale s tujimi bankami in se potegovala za odprtimi priložnostmi, ki jih ponuja Evropa in skupna valuta ter globalizacija svetovnih trgov.

Prav proces privatizacije bank je zadnje desetletje osrednje vprašanje italijanskega bančništva, saj je bila do začetka devetdesetih let večina bančnega sistema v lasti javnega sektorja in države. Italijanske oblasti so izbrale model privatizacije, ki temelji na razpršenem lastništvu s stabilnim jedrom domačih delničarjev in zmanjšanim deležem tujih subjektov, ki nimajo možnosti prevlade. Umik javnega sektorja in države iz lastništva italijanskih bank pa je potekal postopno. Leta 1990 so italijanske oblasti sprejele Amatorov zakon, ki je pomenil podlago za preoblikovanje dotodanjih javnih bančnih zavodov v delniške družbe s tem, da so lastništvo italijanskih bank prenesle na bančne fundacije. Te so bile pomanjkljivo pravno definirane, zato so lahko hitro postale največji in najpomembnejši delničarji bank. Večina bančnih fundacij je nastala in se krepila z javnimi prispevki iz lokalnih, občinskih oziroma mestnih ali širših regijskih virov, zaradi česar je ostala prisotnost države v bankah izrazita. Odlok iz leta 1999 bančnim fundacijam nalaga, da morajo najkasneje do leta 2005 prodati kontrolne deleže v bankah. Sklepajo lahko

družabniške dogovore s stalnimi delničarji, vendar pri tem ne smejo biti v vlogi prevladujočega družabnika, kar pa se v praksi zaenkrat še ne uresničuje.

Če izvzamemo bančne fundacije, zaradi katerih se je izoblikovala precej samosvoja lastniška struktura italijanskih bank, velja tudi za lastništvo italijanskih bank enako kot za lastništvo velikih nefinančnih podjetij, in sicer da so njihovi lastniki druga nefinančna podjetja, katerih lastniki so spet druga nefinančna podjetja. Za italijanske banke velja, da so med temi finančnimi podjetji, ki so njihovi lastniki, najpomembnejši institucionalni investitorji. Samo zavarovalnice, pokojninski in vzajemni skladi, ki so v lastništvu spet drugih finančnih institucij, imajo ekonomski motiv ostati dolgoročni lastniki bank, kar vodi do ustanavljanja finančnih konglomeratov.

Nasprotno se nefinančna podjetja srečujejo z velikimi oportunitetnimi stroški svojih naložb v bankah in zato v njih iščejo predvsem kapitalske dobičke. Za Italijo je trenutno bolj značilno lastništvo bank v velikih nefinančnih podjetjih kot pa obratno, saj si je težko zamisliti, da bi nefinančna podjetja, po negativnih izkušnjah z navzkrižnim lastništvom med bankami in industrijskimi podjetji, bila lastniki bank.

Navzkrižni lastniški deleži med bankami in nefinančnimi podjetji so se prenesli na državni holding IRI, zaradi česar je holding IRI v trenutku postal največji državni holding. Prenešeni lastniški deleži so kmalu postali preveliko finančno breme, zato so v začetku devetdesetih let bili deležni aktivnega procesa privatizacije. Ta je povzročil, da se je holding IRI iz bank formalno sicer popolnoma umaknil, še vedno pa posredno zagotavlja svoj vpliv: to je preko nadzora bančnih fundacij. Nekoliko več težav povzroča proces privatizacije bank zakladnega ministrstva, ki je tudi popolni lastnik holdinga IRI, kjer glavno oviro predstavljajo prav bančne fundacije.

Smer razvoja lastništva italijanskih bank je zelo aktualno vprašanje in bi ga lahko enačili tudi z vprašanjem idealnega lastništva bank v Italiji, na katerega pa je zelo težko odgovoriti. Teoretično bi bili idealni lastniki tisti subjekti, ki ne potrebujejo bančnih storitev. Pri tem ne moremo računati na nefinančna podjetja, državo in gospodinjstva, ki bančne storitve nujno potrebujejo. Idealni lastniki italijanskih bank so lahko le druge finančne ustanove, saj bančnih storitev navadno ne potrebujejo. Njihov cilj je predvsem maksimiranje vrednosti bančne delnice, s tem pa tudi maksimiranje vrednosti njihovega premoženja. Prevladujoči lastniki finančnih institucij so torej finančne institucije, katerih prevladujoči lastniki so spet finančne institucije. Hkrati je medsebojno prepleteno lastništvo kot ključavnica, ki kupcem otežuje, če že ne preprečuje prevzem domačih bank.

LITERATURA

1. AFFINITO Massimiliano et al.: Banche d'Italia: La genesi dei conglomerati della finanza e la nuova mappa delle relazioni banca-impresa. Milano : Il Sole 24 Ore, 1998. 357 str.
2. BARBETTA Gian Piero, RANCI Paolo: Le fondazioni bancarie come strumenti di crescita civile. *Impresa sociale*, 1996, 25, str. 27-30.
3. BAVDAŽ Mojca: Bančne skupine v Italiji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 52 str., 2 pril.
4. BAZZOCHI Francesco: Sanpaolo-Cardine: fissati i concambi. *Il Sole 24 Ore*, 18. december 2001, str. 32.
5. CIOCCA Pietro: Banca, Finanza, Mercato. Bologna : il Mulino, 1991. 132 str.
6. DE CARLI Paolo: Lezioni ed argomenti di diritto pubblico. Padova : Mediascan, 1995. 379 str.
7. DE CECCO Mario: La sconfitta delle banche italiane. *La Repubblica, Affari & Finanza*, februar 1997, str. 87.
8. DESARIO Vincenzo: Le regole per il mercato creditizio e finanziario. *Bolletino economico*, Roma, 1994, 22, str. 55-65.
9. FINLEY I. Moses: Antična ekonomija. Ljubljana : ŠKUC Filozofska fakulteta, 1987. 233 str.
10. FRANCESCO Gianni: Italy: a legal guide. *International Financial Law Review*, London, april 1998, str. 7-10.
11. HOLBIK Karel: Monetary Policy in Twelve Industrial Countries. The Research Department of Federal Reserve Bank of Boston, Boston, 1973, str. 214-245.
12. JURANČIČ Iztok: Selitve in združitve v bančnem svetu (tematski sklop Italija). *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 51(2002), 13, str. 50-53.
13. MERUSI Franco: Gli enti fondazione atto terzo: verso la privatizzazione per decreto ministeriale? *Diritto Amministrativo*, 1995, 2, str. 42-46.
14. MOČIVNIK Mitja: Berlusconijevo poddržavljenje bank. Delo, Ljubljana, 11. maj 2002, str. 11.
15. MONTI Mario et al.: Report on the Italian Credit and Financial System. *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review*, Rome, 1983, str. 101-118.
16. MOTTURA Paolo: Il sistema bancario italiano: linee fondamentali di evoluzione dal 1945 al 1994. *Banca Impresa Società*, Bologna, 1994, 2, str. 187-208.
17. MRAMOR Dušan: Teorija poslovnih financ. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. Str. 5.
18. NECCO Valentino: L'eminenza grigia di Mussolini salvo' l'Italia dal caos economico – Alberto Beneduce, scheda bibliografica, 1995, str. 7-23.
19. RIBNIKAR Ivan: Lastniki bank (v EU in Sloveniji). *Bančni vestnik*, Ljubljana, 50(2001), 12, str. 50-54.
20. ROCCO Rosa: The Italian Banking System Reformed. *International Financial Law Review*, London, oktober 1994, str. 11-15.
21. SARCINELLI Marino: Capitalismo, Mercati, Banche. Esiste una via finanziaria, bancaria, imprenditoriale per accelerare la trasformazione dell'Italia?. Milano : Guerini e associati, 1997. 253 str.

22. TONUCCI Mario, CANTONI Francesco: Italian Banking System. International Financial Law Review, London, oktober 1998, str. 91-96.
23. TREVES Giusepano: Italy: Public and Private Enterprise in Mixed Economies. London : Stevens & Sons, 1974. 184 str.
24. VALIERI Vittorio, GALDO Carlo: Italy. International Financial Law Review, London, julij 1999, str. 82-87.
25. ZADRA Gianni: Concorrenza e industria bancaria italiana – izvleček iz raziskave »Per un diritto alla concorrenza«. Banca d'Italia, Perugia, 1996. str. 46.

VIRI

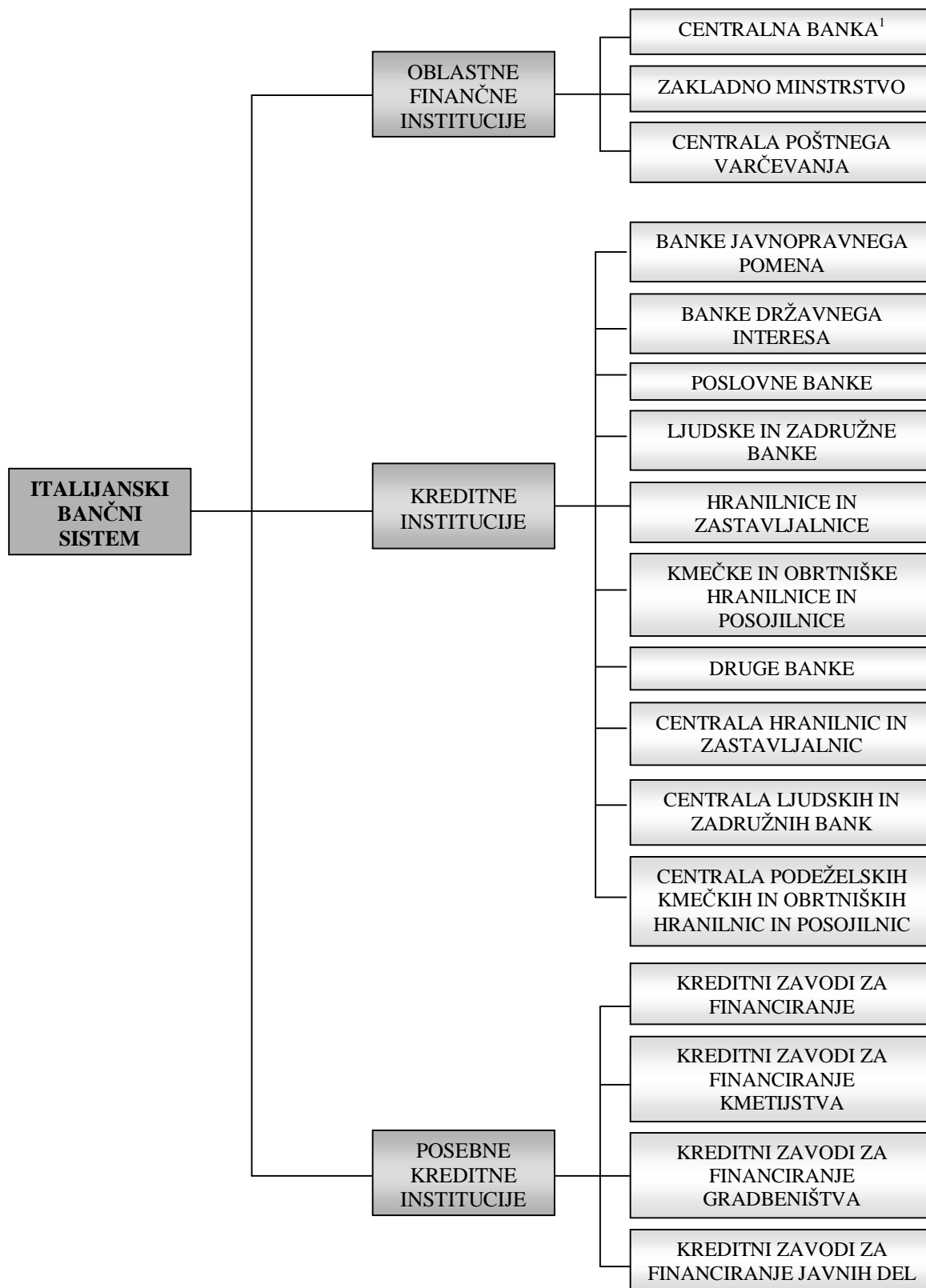
1. ACRI: La Legge 30 Luglio 1990, n. 218: Contributi per la ristrutturazione delle Casse di Risparmio e delle Banche del Monte. Roma : Lauro, 1991. 397 str.
2. ACRI: Quinto rapporto sulle fondazioni bancarie. Roma : Edizione IGER, 2000. 253 str.
3. ACRI: Sesto rapporto sulle fondazioni bancarie: elementi di sintesi. Roma : Edizione IGER, 2001. 132 str.
4. Decreto legislativo 17 maggio 1999, n. 153: Disciplina civilistica e fiscale degli enti conferenti di cui all'articolo 11, comma 1, del decreto legislativo 20 novembre 1990, n. 356, e disciplina fiscale delle operazioni di ristrutturazione bancaria, a norma dell'articolo 1 della legge 23 dicembre 1998, n. 461. Roma : Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 6, 12. julij 1999.
5. Decreto legislativo 20 novembre 1990, n. 356: Disposizioni per la ristrutturazione e per la disciplina del gruppo creditizio. Roma : Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 215, 3. december 1990.
6. Direttiva Ministro del Tesoro, 18 novembre 1994: Criteri e procedure per le dismissioni delle partecipazioni deliberate dagli enti conferenti di cui all'art. 11 del decreto legislativo 20 novembre 1990, n. 356 nonché per la diversificazione del rischio degli investimenti effettuati dagli stessi enti. Roma : Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 273, 22. november 1994.
7. Disegno di legge del senatore Debenedetti sulla privatizzazione delle banche controllate da fondazioni/associazioni. 3. julij 1996.
8. Gruppi bancari 2000. [URL: <http://www.portalino.it>], 22.1.2002.
9. Interni podatki banke CRUP – Cassa di Risparmio di Udine e Pordenone, 14.2.2002.
10. Interni podatki Sindikata bančnih delavcev Italije, podružnica Gorizia, 7.2.2002.
11. Legge 23 dicembre 1998, n. 461: Riordino della disciplina civilistica e fiscale degli enti conferenti, di cui all'articolo 11, comma 1, del decreto legislativo 20 novembre 1990, n. 356, e della disciplina fiscale delle operazioni di ristrutturazione bancaria. Roma : Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 4, 7. junij 1999.
12. Legge 30 luglio 1990, n. 218: Disposizioni in materia di ristrutturazione e integrazione patrimoniale degli istituti di credito di diritto pubblico. Roma : Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana n. 182, 6. avgust 1990.
13. Legge bancaria del 1936. Udine : Ufficio Studi Università di Udine, 2002. 57 str.
14. Letno poročilo banke Banca di Roma 2000. Roma : Banca di Roma, 2001. 382 str.

15. Letno poročilo banke Cardine Banca 2000. Padova : Cardine Banca, 2001. 314 str.
16. Letno poročilo banke IMI 1996. Roma : IMI, 1997. 297 str.
17. Letno poročilo banke Intesa 2000. Milano : Intesa, 2001. 292 str.
18. Letno poročilo banke San Paolo, različni letniki. Torino : San Paolo, različni letniki.
19. Letno poročilo banke Sanpaolo IMI 2000. Torino : Sanpaolo IMI, 2001. 345 str.
20. Letno poročilo banke Unicredito 2000. Milano : Unicredito, 2001. 317 str.
21. Polletno poročilo banke Banca di Roma 1998. Roma : Banca di Roma, 1998. 117 str.
22. Polletno poročilo banke Intesa 2001. Milano : Intesa, 2001. 153 str.
23. Relazione annuale Banca d'Italia 2000. Roma : Banca d'Italia, 2001. 392 str.
24. Schema sistema bancario.
[URL:http://www.itcbz.it/didattica/archivio/banca/schema_sistema_bancario_italiano.htm],
28.1.2002.
25. SPAGNESI Maurizio: Dizionario dell'economia e della finanza. Bologna : Bonacci editore, 1997. 142 str.
26. Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia. Udine : Ufficio studi Università di Udine, 14.1.2002. 15 str.
27. ZINGARELLI Nicola: Lo Zingarelli - vocabolario della lingua italiana. Bologna : Zanichelli editore, 1997. 2144 str.

PRILOGE

PRILOGA 1:

Zgradba italijanskega bančnega sistema in opis posameznih vrst bank, ki jih je predvidel bančni zakon iz leta 1936

Vir: Legge bancaria del 1936, 2002, str. 12.

¹ Posebnost italijanskega denarnega sistema je ta, da naloge centralne banke opravljata dve instituciji; poleg narodne banke (*it. Banca d'Italia*) je to še Italijanski devizni urad (*it. Ufficio Italiano Cambi*).

Banke javnopravnega pomena (it. Istituti di credito di diritto pubblico). Od svojega nastanka so vse te banke delovale kot blagajne vzajemne pomoči. Do leta 1926 so bile od gospodinjstev pristojne sprejemati le sredstva na vpogled ali sredstva z rokom, ki ni bil daljši do dveh let. S tem je bila njihova poglobitna dejavnost omejena na dodeljevanje kratkoročnih kreditov. Od sprejetja uredb pa imajo banke javnopravnega pomena pravico sprejemati od gospodinjstev vloge ne glede na čas trajanja. Ta skupina bank je v celoti v državni lasti in posluje na celotnem ozemlju Italije. Te banke lahko uvrstimo v skupino zelo velikih bank.

Banke državnega interesa (it. Banche di interesse nazionale). Te banke delujejo na celotnem ozemlju Italije in so organizirane kot delniške družbe. Večji del delnic je v posredni lasti države preko holdinga IRI. Zato se imenujejo tudi kreditni zavodi z državno udeležbo. Denarna sredstva zbirajo s pomočjo hranilnih vlog in poslovanja s tekočim računom, odobravajo kredite in opravljajo različne kreditne posle v korist industrijskih in trgovskih podjetij, zelo aktivne pa so tudi v poslih s tujino. Zanimivo je, da tisti del delnic, ki ne pripada holdingu IRI, prosto kotira na borzah.

Poslovne banke (it. Banche di credito ordinario). To skupino sestavljajo banke, ki jih je po statutu moč ustanoviti samo kot delniške ali komanditne delniške družbe. Te banke navadno delujejo na omejenih območjih državnega ozemlja, dovoljenje za poslovanje na celotnem območju pa imajo le nekatere med njimi. Zaradi tega so zelo pomembne za razvoj lokalnega gospodarstva. Imajo najbolj razvejano mrežo za poslovanje s strankami.

Ljudske in zadružne banke (it. Banche popolari e cooperative). Njihov osnovni namen je svojim delničarjem in zadružnikom nuditi finančno pomoč v obliki kreditov po ugodnih pogojih. Sredstva zbirajo s prihranki delavcev, trgovcev in lastnikov majhnih tovarn. V preteklosti so bile velikega pomena za razvoj kreditne politike. Pred letom 1926 ni bila zanje predvidena posebna zakonska ureditev, poslovati so smele kot kreditne zadrage. Od 10.2.1948 pa se ustanovljajo v obliki zadružnih družb z omejeno odgovornostjo, njihov kapital pa mora biti razdeljen med najmanj 30 delničarjev. Vsak družbenik ima pravico do enega glasu, ne glede na višino vloženi sredstev. V večini primerov so to banke z majhno finančno zmogljivostjo, le ljudske in zadružne banke iz Milana, Novare in Bergama so tiste, ki združujejo več kapitala. Poslujejo na celotnem državnem ozemlju in so združene v Centralni zavod ljudskih bank (*it. Istituto centrale di banche popolari*), ki jim pomaga izvajati zahtevnejše operacije, istočasno pa edini, ki sme v njihovem imenu izdajati obveznice.

Hranilnice in zastavljalnice (it. Casse di risparmio in Monti di credito). Te ustanove so izredno velikega pomena za zbiranje osebnih prihrankov. Pooblašene so, da zbirajo prihranke malih varčevalcev in kreditirajo prebivalstvo. Zahtevnejše posle opravlja Centrala hranilnic, ki jih oskrbuje tudi z večjimi likvidnimi sredstvi. Običajno poslujejo le lokalno, teritorialno pristojnost za vso državo imajo le hranilnice iz Turina (*it. Cassa di risparmio di Torino*), hranilnica lombardskih provinc (*it. Cassa di risparmio delle Provincie Lombarde – Cariplo*) in hranilnica siciljanskih provinc (*it. Cassa di risparmio delle Provincie Siciliane*). Kljub temu, da so relativno majhne, pa nekatere večje hranilnice (npr. Cariplo) uspešno konkurirajo poslovnim bankam. Hranilnice so omejene pri delitvi dobička, saj formalno delujejo kot pospeševalci varčevanja ter gospodarskega in družbenega razvoja na območjih svojega delovanja. Zastavljalnice opravljajo

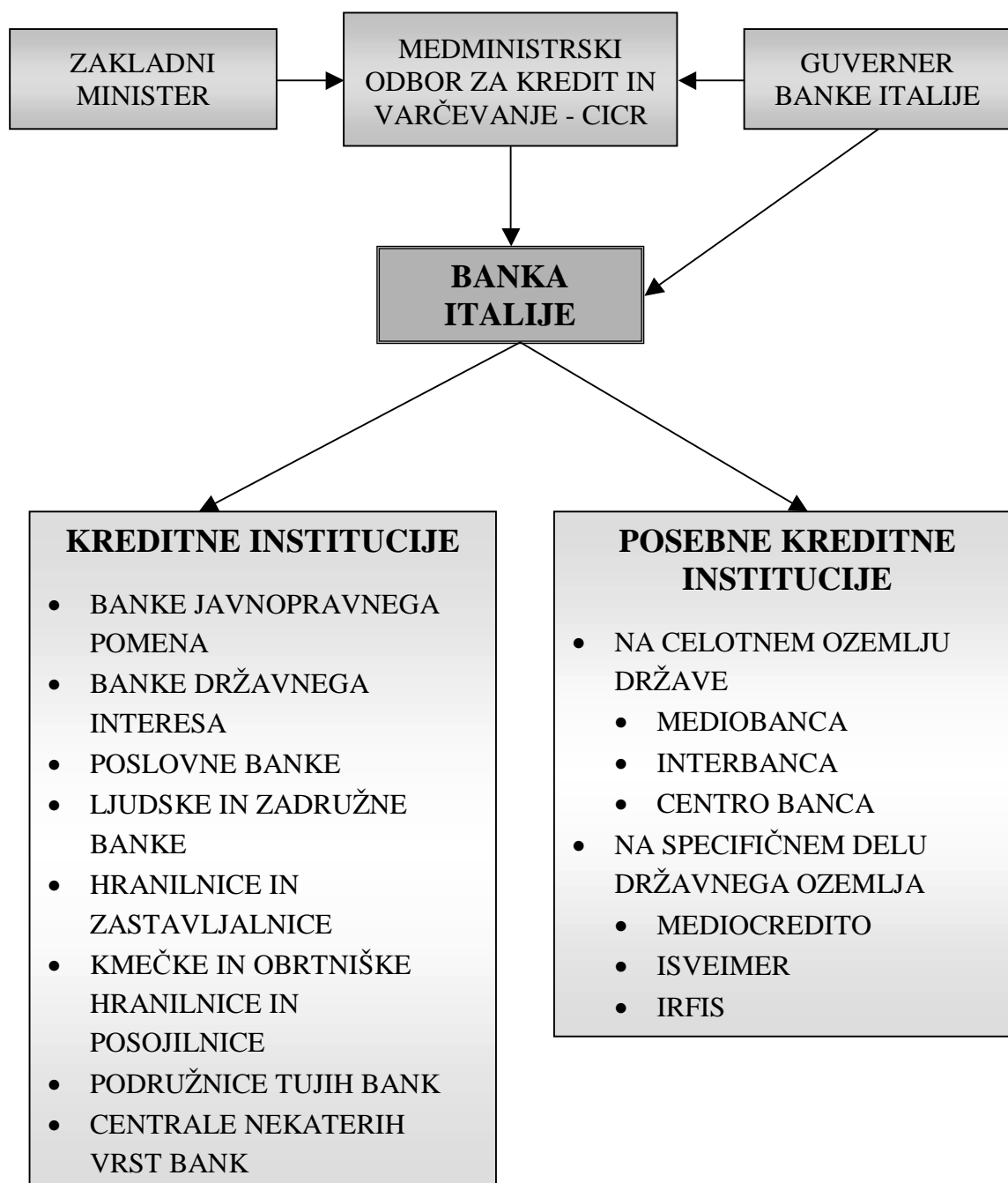
podobne finančne funkcije kot hranilnice z izjemo, da odobravajo posojila proti zastavitvi premičnin.

Kmečke in obrtniške hranilnice in posojilnice (it. Casse rurali e artigiane). Ukvarjajo se s kreditnimi posli v korist kmetovalcev in obrtnikov, ki pa morajo biti njihovi člani. Iz istih krogov tudi zbirajo prihranke in jim odobravajo kredite. Skoraj vse imajo obliko združno pravne organizacije z neomejeno odgovornostjo, ki poslujejo na območju domačih pokrajin. Včlani se lahko vsakdo, vendar pa zakon predpisuje, da mora biti vsaj 4/5 članov kmetovalcev ali obrtnikov. Teh mora biti najmanj 30. Iz zbranih prihrankov morajo vsaj 60% sredstev nameniti lastnim članom, preostanek pa lahko posojajo tudi nečlanom. Strokovno pomoč jim nudi njihov centralni institut (*it. Istituto Centrale delle Casse Rurali ed Artigiane*).

Druge banke. V to skupino bank spadajo vse tiste banke, ki jih zaradi kakršnegakoli razloga ni mogoče uvrstiti v katero izmed prej navedenih kategorij kreditnih institucij. Najbolj znana predstavnika te bančne skupine sta Državna banka za promet (*it. Banca Nazionale delle Comunicazioni*) in Centralni zavod hranilnic Furlanije-Juljske krajine (*it. Istituto Federale delle Casse di Risparmio delle Venezie*).

PRILOGA 2:

Italijanski bančni sistem danes ter nadzorne in regulacijske institucije

Vir: Schema sistema bancario, 28.1.2002.

PRILOGA 3:**Bančne skupine v Italiji po velikosti od največje do najmanjše na dan 31.12.2000**

Bančna skupina	Banke, ki so del bančne skupine
1. INTESA BCI	Cariplo
	Ambroveneto
	Banca Popolare Friuladria
	Cassa di Risparmio di Ascoli Piceno
	Cassa di Risparmio di Parma e Piacenza
	Banca di Trento e Bolzano
	Mediocredito Lombardo
	Banca CIS
	GRUPPO INTESA CENTRO (Cariplo)
	Cassa di Risparmio di Città di Castello
	Cassa di Risparmio di Foligno
	Cassa di Risparmio di Rieti
	Cassa di Risparmio di Spoleto
	Cassa di Risparmio di Viterbo
	Cassa di Risparmio di Carrara
GRUPPO COMIT	
Banca Commerciale Italiana	
Banco di Chiavari e della Riviera Ligure	
Cassa di Risparmio di Biella e Vercelli (Biverbanca)	
2. UNICREDITO ITALIANO	Banca CRT
	Cassa di Risparmio di Trento e Rovereto
	Criverona
	Cassamarca
	Credito Italiano
	Cassa di Risparmio di Trieste
	Rolo Banca 1473
	TradingLab Banca
	Unicredit Banca Mobiliare
	GRUPPO CREDITO ITALIANO
	Adalya Banca Immobiliare
	GRUPPO BANCA CRT
	Banca Mediocredito
	GRUPPO CARIVERONA
	Mediovenezie Banca
	GRUPPO ROLOBANCA
	Banca Agricola Commerciale di San Marino
	Mediocredito dell'Umbria
Banca dell'Umbria 1462	
Cassa di Risparmio di Carpi	
GRUPPO CARINORD (Rolobanca)	
Cassa di Risparmio di Spezia	
Cassa di Risparmio di Alessandria	
3. SAN PAOLO IMI	Istituto Bancario San Paolo di Torino
	Istituto Mobiliare Italiano
	Banca Fideuram
	Banco di Napoli
	Crediop

	Banca Opi
4. BANCA DI ROMA	Banca di Roma
	Banca Manager
	Banca Mediosim
	Mediocredito di Roma
5. MONTE DEI PASCHI DI SIENA	Monte dei Paschi di Siena
	Monte dei Paschi di Siena Banca Verde
	Banca del Salento – Banca 121
	Banca Toscana
	Cariprato
	Monteparma
	Cassa di Risparmio di San Miniato
	Istituto Nazionale di Credito Agrario
	Mediocredito Toscano
	Banca Popolare di Spoleto
	Banca Agricola Mantovana
	Cooperbanca – Reggio Emilia
	Banca Steinhauslin – Firenze
	Banca Popolare di Marsica
Banca Popolare di Abbiategrosso	
6. BANCA NAZIONALE DEL LAVORO	Banca Nazionale del Lavoro
	Artigiancassa
	Coopercredito
7. BANCA ANTONVENETA	Banca Antoniana Popolare Veneta
	Credito Industriale Sanmarinese
	Interbanca
	Antoveneta ABN Amro Bank
	Banca di Credito Popolare di Siracusa
8. CARDINE (v fazi združevanja z banko San Paolo IMI)	Casse Venete
	CAER
	Cassa di Risparmio di Padova e Rovigo
	Cassa di Risparmio di Venezia
	Banca Agricola di Cerea
	Cassa di Risparmio di Gorizia
	Cassa di Risparmio di Udine e Pordenone
	CARISBO
	Banca Popolare dell'Adriatico
	Finemiro Banca
Farbanca	
9. BANCA POPOLARE DI BERGAMO – CREDITO VARESINO	Banca Popolare di Bergamo – Credito Varesino
	Banca Brignone
	Banca Popolare di Ancona
	Banca Popolare di Todi
	Carifano
10. BIPIELLE	Banca Popolare di Lodi
	Banca Bipielle Romagna
	Banca Bipielle Centrosud
	Banca Valori
	Banca Popolare Mantova
Banca Popolare del Trentino	

	Banca Merrcantile Italiana
	Banca Operaia di Pescopagano
	Banca Popolare di Carini
	Banca Commerciale di Mazara
	Banca Popolare di Belpasso
	Banca Popolare di Bronte
	Banca Popolare di Credito e Servizi Vittoria
	Credito Molisano
	ICCRI – Banca Federale Europea
	Efibanca
	Cassa di Risparmio di Imola
	Banca Popolare di Crema
	GRUPPO CASSE DEL TIRRENO
	Cariluca
	Caripisa
	Cassa di Risparmio di Livorno
11. BANCA POPOLARE DI MILANO	Banca Popolare di Milano
	Banca Akros
	Banca di Legnano
12. BANCA POPOLARE DI VERONA (v fazi združevanja z banko Banca Popolare di Novara)	Banca Popolare di Verona
	Credito Bergamasco
	Banca Aletti
13. BANCA LOMBARDA E PIEMONTESE	Banca Lombarda
	Banca Regionale Europea
	Banco di Brescia San Paolo CAB
	Cassa di Risparmio di Tortona
	Banca di Genova e San Giorgio
	Banca di Valle Camonica
14. MEDIOBANCA	Micos Banca
15. BANCA POPOLARE DI NOVARA (v fazi združevanja z banko Banca Popolare di Verona)	Banca Popolare di Verona
16. DEXIA-CREDIOP	
17. BANCA POPOLARE DELL'EMILIA ROMAGNA	Banca Popolare dell'Emilia Romagna
	Banca Cassa di Risparmio di Vignola
	Banca del Monte di Foggia
	Banca Popolare di Aprilia
	Banca Popolare di Castrovillari e Corigliano Calabo
	Banca Popolare di Crotone
	Banca Popolare di Lanciano e Sulmona
	Banca Popolare di Ravenna
	Banca Popolare di Salerno
	Cassa di Risparmio della provincia dell'Aquila
	Banca Popolare di Materano
	Banca Popolare della Val d'Agri
	Banca Popolare di Sinni
	Banca Popolare dell'Irpinia
	Banca di Sardegna
18. DEUTSCHE BANK	
19. BIBOP-CARIRE	Banca Popolare di Brescia

	Cassa di Risparmio di Reggio Emilia
	Banca Fineco
	Banca del Popolo di Trapani
	ICQ – Banca Cisalpina
20. CREDEM – CREDITO EMILIANO	CREDEM
	Banca Euromobiliare
	Banca del Garda
	Banca dei Laghi
	Banca Popolare di Andriese
21. CASSA DI RISPRMIO DI FIRENZE	Cassa di Risparmio di Firenze
	Cassa di Risparmio di Pistoia e Pescia
	Cassa di Risparmio di Civitavecchia
	Cassa di Risparmio di Orvieto
	Findomestic Banca
	Credito Fondiario Toscano
	Cassa di Risparmio di Mirandola
22. CENTROBANCA	
23. BANCA CARIGE	Banca Carige
	Banca del Monte di Lucca
	Cassa di Risparmio di Savona
24. BANCO DI SARDEGNA (to bančno skupino kontrolira skupina Banca Popolare dell'Emilia Romagna)	Banco di Sardegna
	Banca di Sassari
25. BANCA POPOLARE DI COMMERCIO E INDUSTRIA	Banca Popolare di Commercio e Industria
	Banca Popolare di Luino e di Varese
	ON Banca
	Banca Carime
26. BANCA DELLE MARCHE	Cassa di Risparmio di Loreto
	Mediocredito Fondiario Centroitavia
27. BANCA POPOLARE DI VICENZA	Banca Popolare di Vicenza
	Banca Nuova
	Banca Idea
	Banca del Popolo di Trapani
28. CREDITO VALTELLINESE (v fazi prevzema bančne skupine Gruppo Popolare Sant'Angelo)	Credito Valtellinese
	Credito Artigiano
	Banca Popolare di Rho
	Banca dell'Artigianato e dell'Industria di Brescia
	Bancaperta
	Banca Popolare di Santa Venera
	Cassa di Risparmio San Giacomo
	Banca Regionale Sant'Angelo
29. BANCA POPOLARE DI SONDRIO	
30. BANCA SELLA	Banca Sella
	Banca Bovio e Calderari
	Banca di Palermo
	Banca Arditi Galati
	Banca Generoso Andria
31. ETRURIA	Banca Popolare di Etruria e Lazio
32. ITALFONDIARIO	Banca Popolare di Roma

33. BANCO DESIO	Banco Desio
	Banco Desio Toscana
34. BANCA AGRICOLA POPOLARE DI RAGUSA	Banca Agricola Popolare di Ragusa
35. CASSA DI RISPARMIO DI RAVENNA	Cassa di Risparmio di Ravenna
	Banca di Imola
36. UNIBANCA	Banca di Romagna
	Cassa di Risparmio di Cesena
37. VENETO BANCA	Veneto Banca
	Banca di Bergamo (Claris Banca)
38. BANCA POPOLARE DI BARI	Banca Popolare di Bari
	Banca Popolare di Calabria
	Banca Popolare di Penisola Sorrentina
	Nuova Banca Mediterranea
39. CASSA DI RISPARMIO DI TERAMO	
40. BANCA POPOLARE PUGLIESE	
41. BANCA POPOLARE CREMONA	
42. BANCA POPOLARE IRPINIA (kontrolira jo bančna skupina Gruppo Banca Popolare di Emilia Romagna)	
43. MELIORBANCA	
44. POPOLARE SAN ANGELO (v fazi, da jo prevzame bančna skupina Gruppo Credito Valtellinese)	Nuova Banca del Monte S. Agata
	Banca Regionale Sant'Angelo
45. CASSA DI RISPARMIO DI SAVONA (postala je del bančne skupine Carige)	
46. CASSA DI RISPARMIO DI TERNI E NARNI	
47. UNIPOL BANCA	
48. BANCA INTERMOBILIARE	
49. BANCA FINNAT EURAMERICA	
50. BANCA FEDERICO DEL VECCHIO	
51. BANCA DEL LAVORO E DEL PICCOLO RISPARMIO	

Vir: Gruppi bancari 2000, 22.1.2002.

PRILOGA 4:

Kaj so fundacije na splošno (*it. fondazione*)?

Najbolj splošna definicija fundacije pravi, da je fundacija organizacija privatne narave, katere namen ni ustvarjanje profita, pa tudi ne razdeljevanje ustvarjene družbene koristnosti tistim, ki so fundacijo ustanovili ali pa jo upravljajo, to koristnost pa usmerjajo v sektor oziroma na geografsko področje, na katerem delujejo. Navadno se ustanavljajo na področju kulturnih, športnih, religioznih, izobraževalnih in drugih družbenih aktivnostih, ki doprinašajo k splošni blaginji neke skupnosti. Ko govorimo o fundacijah, je pomembno omeniti začetno, navadno podeljeno premoženje, s pomočjo katerega lahko fundacije opravljajo svoje poslanstvo in jim omogoča biti samostojen in finančno neodvisen organ.

Tipična oblika fundacij je ameriški tip fundacije, ki investira zbrane prispevke (t.i. grant-making). Takšne fundacije preko akcij zbiranja prispevkov in donacij ter učinkovitega upravljanja le-teh opravljajo temeljno nalogo pomoči, promocije in neprofitnih iniciativ. Čeprav so sektorji, v katerih delujejo, tako po velikosti, kot tudi po vrednosti relativno omejeni, pa zavzemajo v razvitih svetovnih državah pomembno mesto, medtem ko je njihova funkcija v Italiji precej obrobna.

Splošni klasifikaciji fundacij

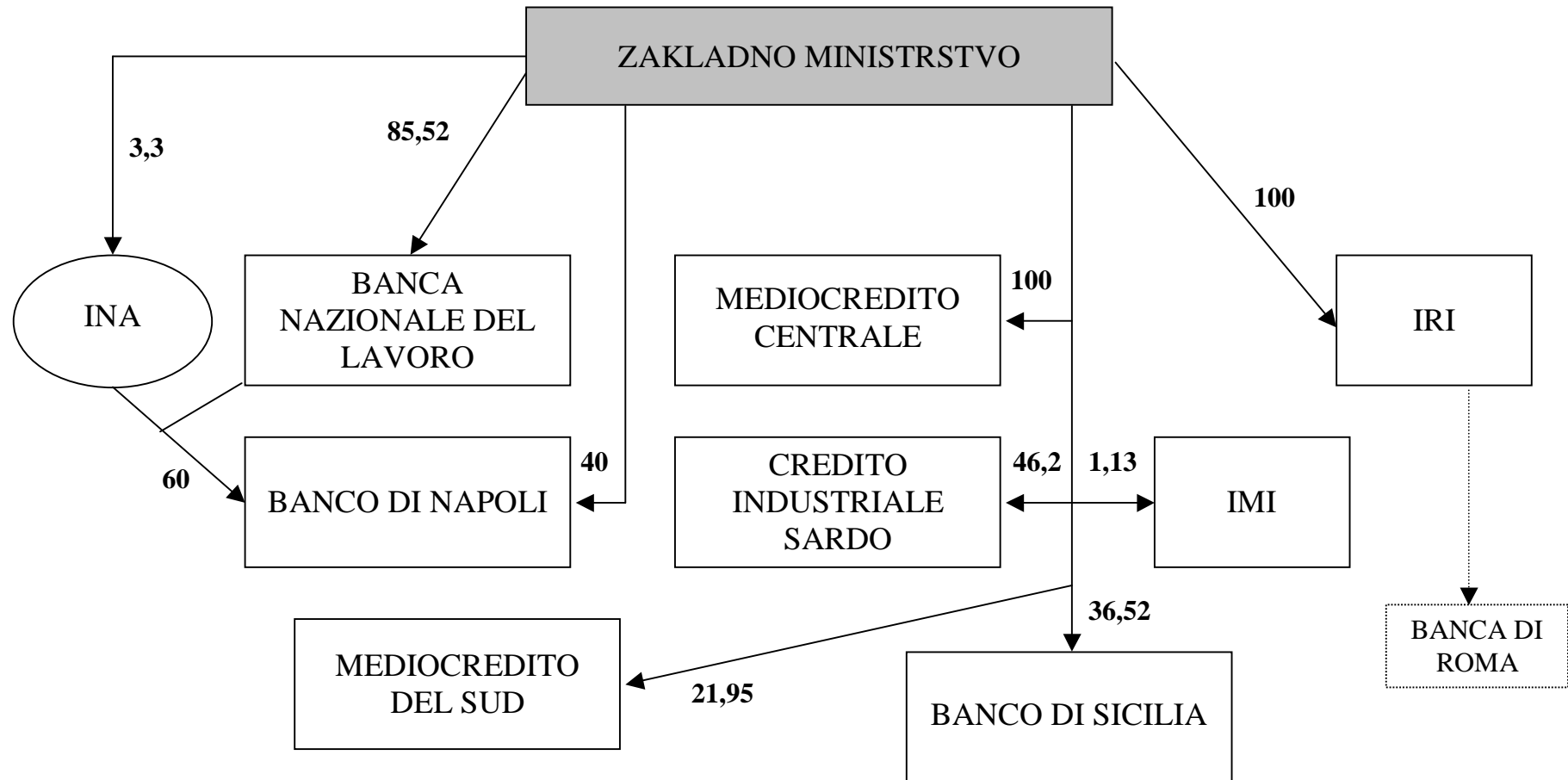
Poznamo dve delitvi fundacij. Prva delitev je delitev fundacij glede na vrsto ciljev, ki jih zasledujejo:

- fundacije s cilji pomoči in dobrodelnosti in
- fundacije s človekoljubnimi cilji.

Druga delitev fundacije razvršča glede na to, kako pridobivajo sredstva za financiranje aktivnosti, ki jih opravljajo:

- operativne (operating) fundacije: ustanovljene so z lastnimi sredstvi kot podjetja (delniške družbe) za direktno pomoč nekemu področju in
- fundacije, ki za svoje delovanje uporabljajo donacije in druge finančne prispevke (grants-making).

PRILOGA 5:
Banke zakladnega ministrstva

Vir: Affinito et al., 1998, str. 128.

PRILOGA 6:**Lastniška struktura in sestava stabilnega jedra delničarjev rimske banke IMI***Tabela 1: Lastniška struktura banke IMI po »privatizaciji« na dan 31.12.1996 (v %)*

Delničar	% kapitala
Stabilno jedro delničarjev	37
<ul style="list-style-type: none"> • Monte dei Paschi di Siena • Compagnia San Paolo • Fondazione Cariplo • Banque Indosuez • Bayerische Landesbank • Cassa di Risparmio di Firenze • Cassa di Risparmio di Bologna • Ottolenghi-Cirri • Luigi Fontana 	
Ras	3
Zakladno ministrstvo	1
Majhni delničarji	59
Skupaj	100

Vir: Letno poročilo banke IMI 1996, 1997, str. 23.

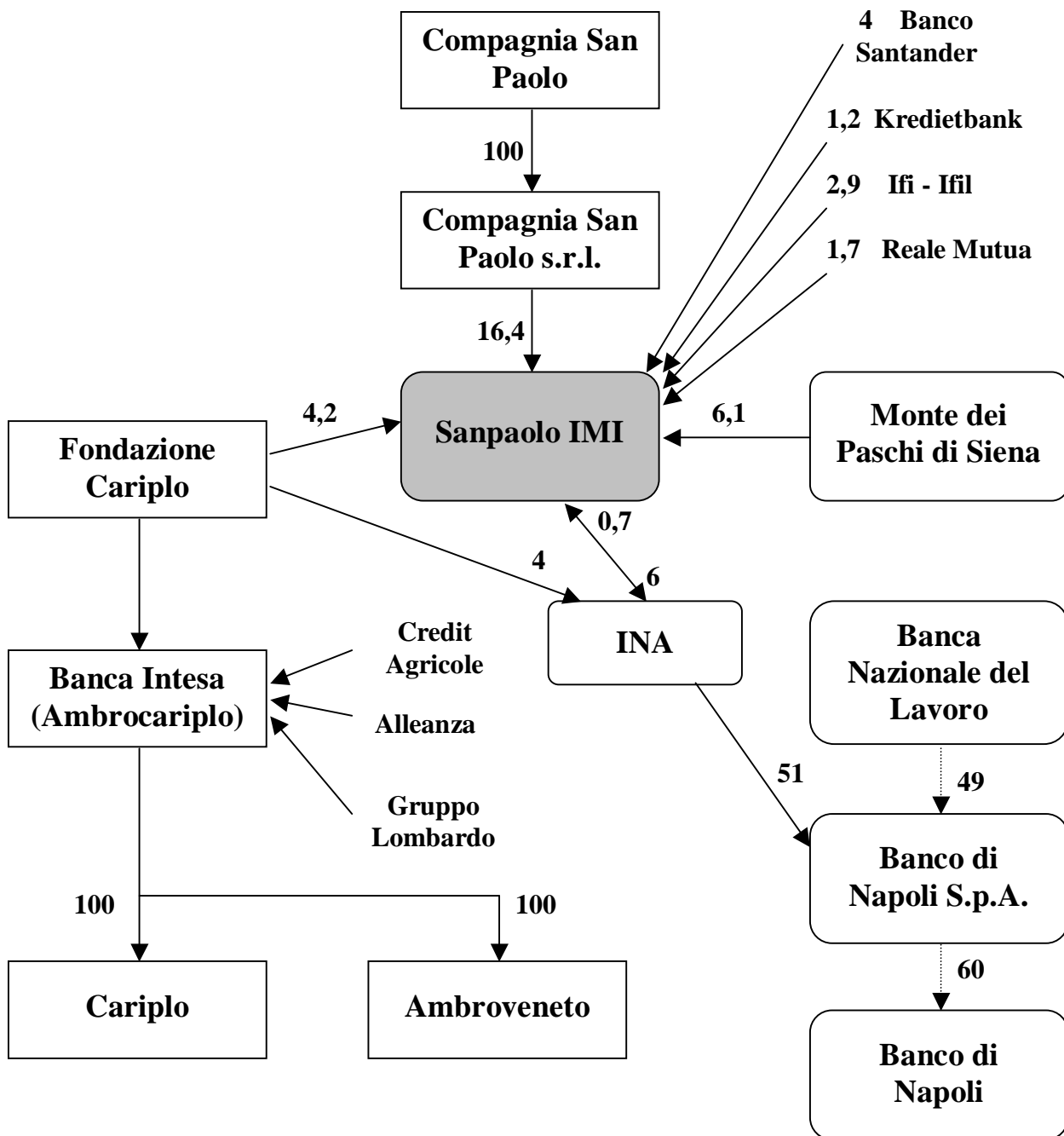
Tabela 2: Sestava stabilnega jedra delničarjev banke IMI po »privatizaciji« - upravljalški deleži (v %)

Delničar	Upravljalški deleži
Cariplo	10,0
San Paolo	10,0
Monte dei Paschi di Siena	10,0
Banque Indosuez	1,5
Abn-Amro	1,0
Bayerische Landesbank	1,0
Cassa di Risparmio di Firenze	1,3
Cassa di Risparmio di Bologna	1,1
Ottolenghi-Cirri	0,7
Luigi Fontana	0,6
Skupaj	37,2

Vir: Letno poročilo banke IMI 1996, 1997, str. 24.

PRILOGA 7:

Učinki združitve bank San Paolo in IMI

Vir: Affinito et al., 1998, str. 193.

PRILOGA 8:**Lastniška struktura banke Cardine Banca na dan 31.12.2000 (v %)**

Delničar	% kapitala
Fondazione Cassa di Risparmio di Padova e Rovigo	40,2
Fondazione Cassa di Risparmio di Bologna	28,6
Sanpaolo IMI	10,9*
Fondazione Cassa di Risparmio di Udine e Pordenone	5,1
Fondazione Cassa di Risparmio di Gorizia	2,3
Unipol Assicurazioni	1,8
Generali Assicurazioni	1,5
Fincardine S.p.A.	0,5
Drugi delničarji	9,1
Skupaj	100,00

* Delež, ki ga je banki prodala bančna fundacija Fondazione Cassa di Risparmio di Venezia

Vir: Letno poročilo banke Cardine Banca 2000, 2001, str. 3.

PRILOGA 9:

Preoblikovanje bančnih fundacij

Po prvi naj bi se preoblikovale v organizacije po vzoru ameriških človekoljubnih organizacij, to je v neke vrste »grant-making« fundacije (glej *prilogo 4*), ki bi delovale kot podrejena aktivnost prvotni bančni dejavnosti. Ta možnost predvideva popolno prodajo bank in investiranje premoženja po min-max načelu: minimiranje tveganja pri določeni donosnosti premoženja oziroma maksimiranje donosnosti premoženja pri določenem tveganju.

Druga varianta predvideva, da bi bile bančne fundacije medij za prenos in investiranje sredstev v tisto lokalno območje oziroma skupnost, na katerem banka deluje. Zato mora bančna fundacija ostati pomemben lastnik banke in sodelovati pri njenem upravljanju oziroma naj bi se iz banke umaknila v primeru, ko bi njena prisotnost za banko postala škodljiva.

Nekoliko kasneje se je pojavila še ena možnost, ki bi bančne fundacije potisnila iz bančnega sektorja. Predlog je nastal v povezavi s privatizacijo državnih podjetij, ki zagotavljajo javne dobrine, kot so oskrba z električno energijo, vodo, telekomunikacije... Bančne fundacije naj bi sodelovale pri privatizaciji teh podjetij in naj bi si v tem procesu pridobile dovolj velike deleže, da bi lahko skrbele za razvoj družbene sfere življenja, ne toliko na posameznih geografsko omejenih področjih, temveč na ozemlju celotne države.

Bančne fundacije so umik iz bank zavlačevale tudi z izgovorom, da bi prehitel proces privatizacije lahko povzročil »razprodajo« bank, ki bi izvirala iz nizke cene delnic in ne bi uspeli doseči najvišje možne cene, po kateri bi banke italijanske oblasti želele prodati. Takšne cene so bile odraz neučinkovitega poslovanja bank. Le-ta izhaja iz same prisotnosti bančnih fundacij, ki niso ne znale, pa tudi ne hotele, da bi se učinkovitost bank povečala. Razlog, da so načrtno vzdrževale nizko ceno delnice, je bil, da bi večja učinkovitost bank povečala ceno delnice, kar bi pritegnilo nove lastnike, bančne fundacije pa bi se posledično morale iz bank umakniti.

Načrt umika fundacij iz bank je senatu 3. julija 1996 predstavil tudi senator De Benedetti (*Disegno di legge del senatore Debenedetti, 3.7.1996*), ki je možnost za prodajo deležev fundacij v bankah časovno omejil in uvedel »prisilno« prodajo deležev, če se fundacije do tega roka ne bi umaknile iz bank. Fundacije bi z zaslužkom od prodaje ustanovile posebne sklade za pomoč mestom, v katerih delujejo. Kasneje je svoj predlog korigiral in fundacijam dopustil, da lahko ostanejo pomembni delničarji banke, vendar njihov delež ne sme presežati 15%.

V javnosti se je pojavila še ena varianta, ki sta jo predstavila G. P. Barbetta in P. Ranci (Barbetta, 1996, str. 27-30). Ta predpostavlja, da bi fundacije morale imeti določen delež v premoženju bank. Prvi argument je ta, da bi lažje sledili s statutom predvidenim ciljem, takšna udeležba pa bi lahko imela tudi dve pozitivni posledici: po eni strani bi dodaten kapital omogočil rast fundacij, po drugi strani pa bi se fundacije kot vplivne delničarke morale aktivno in strokovno angažirati pri vodenju bank.

Te možnosti ne morejo delovati v sožitju zaradi svoje narave; preveč so si različne tako po nalogah, ki naj bi jih bančne fundacije opravljale, kot tudi po izboru ljudi, ki bi jih vodili in izvajali začrtano politiko upravljanja s premoženjem bančnih fundacij. Italija bo morala izbrati samo eno varianto. Katero bo (če sploh bo katero), bo pokazal čas.

SLOVARČEK TUJIH IZRAZOV

A	
Associazione fra le Casse di Risparmio Italiane - ACRI	Združenje italijanskih hranilnic
B	
Banca di Sicilia	Sicilska banka
Banca d'Italia	Banka Italije, centralna banka
Banca Italiana di Sconto	Italijanska diskontna banka
banca mista	oblika t.i. mešane banke
Banca Nazionale del Regno d'Italia	Državna banka Kraljevine Italije
Banca Nazionale Toscana	Toskanska državna banka
Banca Romana	Rimska banka
Banca Toscana di Credito	Toskanska kreditna banka
banca-impresa	bančno-podjetniška skupina
bancassicurazione	prodaja zavarovalnih polic preko bančnih okenc
banche a controllo pubblico	javne banke
banche di credito ordinario	poslovne banke
banche di interesse nazionale	banke nacionalnega interesa
banche grandi	zelo velike banke
banche maggiori	velike banke
banche medie	srednje velike banke
banche minori	majhne banke
banche piccole	zelo majhne banke
banche popolari e cooperative	ljudske in zadružne banke
banche private	privatne banke
Banco di Napoli	Neapeljska banka
C	
Camera di commercio e artigiana	Trgovinska in obrtna zbornica
Camere di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura	Združenje trgovinskih, industrijskih, obrtnih in kmetijskih zbornic
capogruppo	vodja skupine, družba/banka mati bančne skupine
Casse di Risparmio	hranilnice
Casse Rurali e Artigiane	kmečke in obrtniške hranilnice in posojilnice
Comitato elettorale	volilni odbor v javnih bankah
Comitato Interministeriale per il Credito e il Risparmio – CICR	Medministrski odbor za kredit in varčevanje
D	
Deputazione Amministratrice	administrativni svet poslancev
doppio incarico	problem dvojne službe v bančnih fundacijah

F	
Ferrovie dello Stato	državne železnice
fondazione	fundacija
fondazione di origine bancaria, fondazione bancaria	bančna fundacija
Fondazioni Casse di Risparmio	bančne fundacije, ki so nastale iz hranilnic
G	
Galassia del Nord	Galaksija Sever
I	
Istituti di Credito di Diritto Pubblico	banke javnopravnega pomena
Istituto di emissione	Institut za emisijo denarja
Istituto di liquidazioni	Institut za likvidacijo deležev bank v podjetjih
Istituto di Ricostruzione Industriale – IRI	Zavod za industrijsko rekonstrukcijo
Istituto Nazionale per la Previdenza Sociale - INPS	Zavod za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje Italije
Istituto Nazionale per l'Assicurazione Contro gli Infortuni sul Lavoro - INAIL	Državni sklad za zavarovanje delavcev pred poškodbami na delu
M	
malsana commistione	»nezdava mešanica« navzkrižnih udeležb v kapitalu bank in nefinančnih podjetij
marginie di interesse	marža obrestnih mer
mezzogiorno	nerazviti italijanski jug
Ministero del Tesoro	zakladno ministrstvo
Ministero delle Partecipazioni Statali	ministrstvo za državno premoženje
Ministro del Tesoro	zakladni minister
Monti di Credito	zastavljalnice
N	
nucleo stabile	stabilno jedro delničarjev
O	
offerta pubblica di vendita – Opv	javna ponudba delnic
S	
società cooperativa per azioni a responsabilità limitata	zadružna družba z omejeno odgovornostjo
Società di Intermediazione Mobiliare	borzaposredniška hiša
società per azioni – S.p.A.	delniška družba
T	
tassazione occulta	skrito obdavčenje bank
Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia	Enotni bančni akt, Enotno besedilo
Testo unico finanziario	Enotno finančno besedilo